

Гімназія-інтернат №13 м.Києва

СЛОВНИКОВИЙ ДИВОГРАЙ

**Вивчення словникових слів із використанням інтерактивних
технологій навчання**

Узагальнення роботи над методичною темою
вчителя початкових класів вищої категорії, старшого вчителя

Вашуленко Ганни Миколаївни

Київ - 2021

Анотація

Словникова робота в початкових класах є однією із складових різноманітної роботи з розвитку мови учнів. Слово входить до активного словника школяра лише тоді, коли він добре розуміє його значення, усвідомлює правильність граматичних форм, структуру словосполучень і речень, тобто закріплюється в пам'яті учня лише через активне застосування у мовленні.

Словникова робота – це не епізод у роботі вчителя, а систематична, добре організована робота, пов'язана з усіма розділами курсу мови. Оволодіння словниковим складом літературної мови стає необхідною умовою вивчення її орфоепії, орфографії, граматики, правильного слововживання і зв'язного мовлення взагалі.

З метою підвищення мовленнєвої культури особливу увагу необхідно приділяти вправам, спрямованим на збагачення активного словника дітей, а також формуванню у них навички вибирати із свого словникового запасу для висловлювання думки ті слова, які найбільше відповідають змісту висловлювання і роблять його правильним, влучним і виразним.

Підібраний в добірці мовний матеріал та відпрацьована система роботи дає змогу урізноманітнювати роботу над словниковими словами, використовувати ігрові моменти, що роблять уроки більш цікавими та привабливими, постійно підтримувати інтерес учнів до українського слова.

Зміст

I. Вступ

II. Робота зі словниковими словами.

1. Форми роботи над словниковими словами.
2. Списки словникових слів.
3. Використання різних засобів навчання під час роботи над словниковими словами.
4. Завдання на етапі формування вміння пояснювати значення слова.
5. Хвилинки-цікавинки з використанням словникових слів на уроках рідної мови.
6. Вивчення словникових слів із використанням інтерактивних технологій навчання.

III. Висновок

IV. Додатки

Вступ

*Вітя - світла голова,
Вітя вчить нові слова,
Ганна Чубач*

Беручи до уваги наступність і послідовність опанування учнями матеріалів, що актуалізовані у сучасних навчальних програмах для учнів 1-4 класів відповідно до оновленого Державного стандарту початкової освіти, необхідно створювати сприятливі умови для формування мовленнєвої діяльності учнів, працювати над розвитком їх мовленнєвих здібностей, розвивати орфографічні навички, збагачувати лексичний запас учнів. Такий підхід учителя впливає на саморозвиток та самовираження дитини, а це - підґрунтя для формування особистості в майбутньому.

Програма з української мови приділяє велику увагу словниковій роботі, результатом якої є розвиток мовлення учнів, підвищення їхньої грамотності. Адже курс української мови — це не тільки окремий навчальний предмет, а й основний засіб опанування всіх інших шкільних дисциплін. Тому вчителі початкових класів повинні чітко усвідомлювати відповідальність за уміння школярів грамотно використовувати слова в усному і писемному мовленні. Це стосується і розуміння значення слів, якими їм доводиться оперувати, і правильної вимови їх, зокрема наголошування, і орфографічної зірності і доречної словосполучуваності та слововживання.

Важливою частиною роботи з орфографії в школі є засвоєння списку слів, вимову і правопис яких учні мають запам'ятати. Написання таких слів переважно не можна пояснити правилами сучасного правопису, тому що воно склалося історично (написання «и» в слові «криниця» або «е» в слові «пшениця»).

До словникових у початкових класах віднесено і ряд слів на правила, які

вивчають і в старших класах (деякі прислівники, числівники), слова іншомовного походження (аеродром, метро, телефон, тощо).

Списки слів за класами складають:

1 клас – 34 слова

2 клас – 36 слів

3 клас – 40 слів

4 клас – 45 слів

Перевірка засвоєння цих списків є обов'язковою частиною контролю за сформованістю правописних умінь і навичок.

Успішне засвоєння учнями програмного матеріалу залежить від багаторазового виконання послідовних, систематичних вправ та використання відповідної наочності. У 1 класі це можуть бути окремі предмети, «Картинний словник» або малюнки предметів із зображенням словникових слів. Наприклад, на малюнку зображено годинник. Під малюнком надруковано «годинник». У слові червоним кольором виділені орфограма -nn- і наголос.

Формування навичок грамотного письма залишається важливим завданням уроків української мови. Слова контрольного орфографічного списку повинні бути в центрі тому, що правильно побудована робота над словниковими словами справді збагачує лексичний запас учнів і сприяє їхньому мовленнєвому розвитку в усній та писемних формах. Але набуття навичок правильного користування словниковим словом — процес тривалий, його не можна досягти на одному уроці (тим більш, що словникових слів налічується 155) зробити процес засвоєння таких слів більше ефективним — складне завдання, тому що багатьом школярам молодшого шкільного віку запам'ятати ці слова дуже важко, нерідко й зовсім несила.

Враховуючи вікові особливості дитячої психіки молодшого школяра і те, що довільне запам'ятовування — спершу єдина, а потім провідна форма пам'яті,

вважаю актуальним вивчення роботи зі словниковими словами в початковій школі та організацію її таким чином, щоб вони «самі» запам'ятовувались учнем якомога швидше, краще і з докладанням мінімальних зусиль.

Форми роботи над словниковими словами

Робота зі словниковими словами є доцільною на всіх етапах уроку: під час актуалізації опорних знань, вивчення нового матеріалу, на етапі закріплення, а також під час застосування інтерактивних вправ «Мозковий штурм», «Мікрофон», тощо. Учитель повинен спрямувати свою роботу так, щоб працюючи над темою уроку, словникові слова органічно вписувались у тему.

Учні запам'ятовують вимову і правопис слів лише в тому випадку, якщо вчитель дотримується певної послідовності у своїй роботі.

1. Створення проблемної ситуації – загострення уваги учнів як до лексичного значення слова, так і до його написання.
2. Пояснення лексичного значення слова, (із врахуванням підготовки учнів, із наочністю або описово, словесно).
3. Наголошення на особливостях правопису – зорове сприймання на дошці, картці з малюнком (у підручнику), вміщення картки з цим словом у таблицю «Пиши правильно», що постійно оновлюється.
4. Звуко-буквений аналіз слова, перше переписування, попередження помилок, наголошення на різниці між написанням і вимовою.
5. Складання словосполучень, речень та запис їх у зошити.
6. Визначення певних граматичних понять (рід, число, відмінок іменників).
7. Виконання вправ із підручника і виділення словникових слів, творче переписування (вставити пропущені букви).
8. Словникові, малюнкові, вибіркові, розподільні диктанти; переписування слів на орфографічних хвилинках (4-6 слів).
9. Самодиктанти - учень самостійно записує слова які запам'ятав.
10. Творчий самодиктант виявляє найбільші знання окреслених програмою слів, тому перевіряє усвідомлення учнями лексичного значення слова та його

граматичну передачу. Обсяг диктанту в 5-10 слів, читається як завдання до кросворду.

11. Мовні ігри, ребуси, кросворди тощо. Мовні ігри не тільки сприяють всебічному розвитку, а й пробуджують інтерес до знань, виховують прагнення вивчати рідну мову.

На уроках української мови з метою перевірки навички написання слів, значення, вимову і написання яких учні повинні засвоїти, пропонуються різні види диктантів:

1. Зоровий диктант із попереднім промовлянням.

Учні читають відповідно до правил орфографії, промовляють написане на картці слово з виділеною орфограмою та записують його у робочий зошит.

2. Малюнковий диктант

1) Учитель демонструє картку-малюнок, діти називають зображений предмет, визначають яку букву — «е» чи «и» писати в ненаголошеному складі, та записують слово.

2) Учитель демонструє картку-малюнок, діти називають зображений предмет, записують слово, визначають наголос, підкреслюють букву, що позначає ненаголошений голосний.

3) Учитель демонструє картку-малюнок, діти самостійно (без попереднього обговорення) записують слова, визначають наголос, підкреслюють букву, що позначає ненаголошений голосний, який не перевіряється наголосом.

3. Вибірковий диктант (малюнковий, слуховий, зоровий)

Учитель пропонує дітям або картки-малюнки, або картки-слова з пропуском букв, що позначають ненаголошені голосні, або слова на слух і завдання:

1. В перший стовпчик записати слова-назви тварин;
2. У другий — слова-назви рослин

3. Записати тільки словникові слова

4. Диктант із використанням загадок.

Учитель читає загадку, діти відгадують її, пояснюють, за якими ознаками вони здогадалися про відгадку, потім записують слово-відгадку і виділяють орфограми. Диктант із використанням загадок можна поєднати з творчим. Наприклад: учням пропонується відновити вірш С. Жупанина «Хто молодець?», доповнивши його назвами днів тижня, і записати лише ті з них, які є словниковими словами.

ХТО МОЛОДЕЦЬ?

Вранці ми із добрим ділом

Привітали _____ (понеділок)

Ніченька минула скоро,

Трудовий іде _____ (вівторок)

Спритна, вміла, молода

Вже настала _____ (середа).

Йде четвертий день тепер,

Називається _____ (четвер).

Діло добре ладиться,

Як настала _____ (п'ятниця).

Вдома скрізь кипить робота,

Як почався день _____ (субота).

А субота з хлібом сіллю

Привела сестру _____ (неділю).

Ось і тижневі кінець,

Хто трудився — молодець.

5. Диктант із пам'яті:

1) записати із пам'яті словникові слова, які є назвами професій;

2) записати із пам'яті словникові слова, в яких у ненаголошеному складі потрібно писати букву е.

6. Диктант із коментарем.

Учитель називає словникове слово, один з учнів коментує його написання, а решта дітей записує слово в зошити.

7. Творчий диктант. Учитель пропонує учням замінити розгорнутий вислів одним словом. Наприклад: 1) підземна залізниця (метро)

2) перший осінній місяць (вересень)

8. Ребусовий диктант. Учитель демонструє картку-ребус, діти вгадують його, пояснюють, як «прочитали» ребус, називають слово і записують слово-відгадку у зошит.

9. Диктант спільнокореневих слів.

Учитель називає словникове слово, а учні добирають і записують декілька спільнокореневих слів, виділяють орфограми.

10. Диктант «Слова-синоніми».

Учитель називає слова-синоніми до «важких» слів. Учні добирають синоніми і записують слова парами.

Педагог -...

Косоокий -...

Пахучий -

11. Контрольний диктант.

Учитель добирає текст. Який містить декілька слів зі словника.

Списки словникових слів, вимову і правопис яких учні повинні запам'ятати

1 клас

Бджола , бабуся, виразно, вірші, влітку, гумка, гудзик, джміль, дзига, дзьоб, дідусь, допитливий, загадка, зозуля, ім'я, їжак, Київ, комп'ютер, кукурудза, лелека, лінійка, лялька, новий, олень, олівець, папір, парасолька, подруга, радісний, телефон, Україна, українська, цукерка, цукор, читання. (34 слова)

2 клас

Алфавіт, Батьківщина, будь ласка, ведмідь, вересень, вулиця, герой, диван, дитина, до побачення, духмяний, дятел, завдання, заєць, календар, килим, медаль, метро, на добраніч, неділя, ноутбук, ознака, помилка, понеділок, предмет, п'ятниця, рюкзак, середа, співчуття, театр, червоний, черговий, черевики, чернетка, четвер. (36 слів)

3 клас

Абрикос, адреса, айстра, акваріум, апельсин, апетит, асфальт, вдячний, велосипед, вогнище, вокзал, внесок, гармонія, горизонт, гриміти, депутат, дециметр, директор, електрика, кипіти, кишень, колектив, комбайн, коридор, космонавт, криниця, минулий, милосердний, очерет, пиріг, приязний,

президент, пшениця, сантиметр, секунда, тривога, фермер, хвилина, черемха, черешня. (40 слів)

4 клас

Аеропорт, ввечері, вдень, взимку, вісімдесяти, влітку, восени, вперед, вранці, врівноваженість, вчора, гардероб, держава, дисципліна, життєрадісний, ззаду, кілометр, ліворуч, мізинець, мільйон, назад, напам'ять, наполегливість, океан, оптимізм, попереду, посередині, праворуч, п'ятдесяти, п'ятсот, сімдесяти, спільнота, справедливість, температура, тепер, творчість, трамвай, тролейбус, футбол, шеренга, шістнадцять, шістдесяти, шістсот, щогодини, щотижня. (45 слів)

Використання різних засобів навчання під час роботи над словниковими словами

Практичний досвід показує, що працюючи з молодшими школярами, слід використовувати загадки, які на сучасному етапі стали складовими дитячого фольклору. Збірки загадок, що вийшли протягом останніх років, призначені саме для дітей.

Широко відомо, що загадки – це стислі твори, в основі яких лежать метафоричні запитання. Для того, щоб дати на них відповідь, потрібно вміти зіставити життя і явища на основі їхньої спорідненості чи подібності. Розгадування вимагає від учня не тільки певних знань, а й спостережливості, кмітливості, «уміння бачити у звичних та буденних речах багато поетичного, прекрасного». (Див. додаток)

Згідно з методикою, традиційне ознайомлення дітей з новим словом, включає такі етапи:

1. Відгадування загадки. Обґрунтування власної думки.
2. Показ предмета або малюнка предмета, що означає словникове слово.
3. Повторення слова хором, поодиночі.

4. Звуко-буквений аналіз слова.

5. Робота учнів у зошитах: запис слова, підкреслення орфограми, позначення наголосу.

6. Складання словосполучень, введення нового слова в речення.

Водночас ознайомлення дітей із новим словом повинно мотивувати навчальну діяльність. Тому у навчальний процес впроваджуємо декілька нетрадиційних завдань, виконуючи які, школярі самі знаходять ті слова зі списку-мінімуму, що будуть опрацьовуватися на даному уроці.

1. Покладіть трикутники так, щоб цифри написані на них, «вишикувалися» від меншого до більшого.

2. Розташуйте кружечки різного діаметру у порядку збільшення (або за яскравістю кольорів)

3. Прочитайте слова, букви яких написані різним шрифтом (або різними кольорами)

Урізноманітнення етапу знайомства дітей із новим словом, зацікавлення їх пропозицією здогадатися самим, про яке слово піде мова на уроці, досягається шляхом домовленості школярами римованих дво- або чотирирядкових текстів. Початок уроку в ігровій формі, що націлює дітей на робочий лад, доцільно організувати так: «Зараз ви всі станете поетами, та допоможете мені закінчити віршик», - каже вчитель. Спостереження показують, що учні із задоволенням працюють над словами, які на їхню думку, вони доримували самостійно. Після опанування дітьми значної кількості словникових слів, потрібно систематично проводити різноманітні лексико-орфографічні вправи, які передбачатимуть багаторазове повторення правильної вимови та правопису слів на етапі закріплення, узагальнення та систематизації знань учнів про слова, як засіб збагачення, уточнення та активізації словника учнів, а також розвитку культури мовлення, логічного мислення, виховання уваги до слова, його значення і вживання.

Одним з ефективних засобів повторення та закріплення правопису вивчених слів орфографічного списку є **дидактичні ігри**.

У 1 класі доцільно використовувати гру «Магічні перехрестя», яка навчає дітей правильно добирати слова за кількістю клітинок. Ці навички знадобляться школярам під час розв'язування кросвордів. Щоб допомогти учням відгадати закодовані слова, на перехресті рядків з клітинок записуємо певну букву.

1. Портфель у першокласника....(новий)

2. Великі двері. (ворота)

1. Матуся матусі. (бабуся)

2. «Гриб» від дощу. (парасолька)

1. З його допомогою ми підкреслюємо контрольні орфограми у словникових словах. (олівець)

2. На ньому пишуть, малюють. (папір)

1. Найдовші канікули... (влітку)

2. Маленька подружка маленької дівчинки. (лялька)

Ускладнити гру доцільно творчим завданням. Учитель пропонує дітям замислитись, як можуть бути пов'язані між собою закодовані пари слів, та придумати з ними речення, згодом - кілька речень, текст. Такі творчі завдання розвивають усне мовлення молодших школярів, розширюють їхній словниковий запас.

Гра « Наскрізна буква» має декілька етапів. На першому етапі учням треба пояснити принцип групування слів, що записані на дошці стовпчиком, наприклад:

бабуся папір

ганок парасолька

зарядка фартух

Якщо учні не можуть виконати це завдання вчитель допомагає: ці слова, зібрані разом тому, що друга буква кожного слова — «а». Вона — «наскрізна».

На другому етапі (який доцільно проводити на наступному уроці) школярі, користуючись картками зі списком - мінімумом, колективно формують групу слів із «наскрізною» буквою.

Третій етап найважчий. Учитель називає «наскрізну» букву та вказує її місце у слові. Діти об'єднуються у групи та пригадують слова, наприклад:

«р»	«о»
виразно	годинник
корисний	зозуля
парасолька	корисний
Україна	новий
Український	подруга

Гра триває 3 хвилини. Виграє та група, яка добере більшу кількість словникових слів.

Після того, як учні зможуть швидко формувати групу слів із «наскрізною» буквою, доцільно цю літеру розташовувати навскоси. Це навчить школярів слідкувати за місцем вказаної педагогом букви у слові. Гру можна проводити у формі змагання між двома командами або як самостійну роботу з поточною перевіркою. Обов'язково слід використовувати індивідуальні картки з контрольно - орфографічним списком словникових слів для відповідного класу.

«л»	«д»	«у»
лінійка	джміль	Україна
олень	одинадцять	гумка
лелека	гудзик	дідусь

Для проведення двох нижче описаних ігор дітей класу об'єднують у дві великі групи, а дошку ділять крейдою навпіл.

«Змійка». Кожний член групи по черзі виходить до дошки, записує по одному

словниковому слову і підкреслює орфограми в ньому. Записи можна робити не тільки на дошці, а й на аркуші паперу. Тоді учень, який записав слово, передає папір однокласникові.

«Цікава буква». Школярі пригадують і записують якомога більше слів, до складу яких входять дві однакові букви.

Зразок: загадка, парасолька, Україна, український, годинник, корисний, лелека.

Гру «Буква до букви» проводять, використовуючи картки літер різної абетки. Грають парами. За допомогою лічилочки вибирають учня, який буде починати гру; класти на парту на свій розсуд картку з написаною на ній буквою. Другий учень додає свою картку так, щоб вийшло слово. Настає черга першого учня. Він може прикладати свою картку з лівого, правого боку, або взагалі вставляти картку між картками, що вже лежать на парті. Таким чином, гравці по черзі додають одну картку, намагаючись скласти словникове слово. Виграє школяр, який першим побудує слово. Якщо гра проводиться декілька разів, бали (які нараховуються за кількістю карток у побудованому словникові слові) записують на окремому папері. У такому разі виграє учень, який набере найбільшу кількість балів.

«Словограй» - гра, яка має на меті розвиток орфографічної зіркості дітей. Учитель готує декілька наборів карток, які складає у конверти. На картках написані словникові слова. Деякі слова навмисно написані неправильно. Діти працюють у малих групах, серед запропонованих учителем карток учні вибирають ті, на яких словникові слова написані правильно. Один із членів групи називає слова, які вибрано, та пояснює контрольні моменти в них.

Гру «Словограй» варто проводити фронтально. У такому разі, на уроках трудового навчання виготовляють сигнальні картки — по дві на кожного учня: одну — чорного кольору, іншу — червоного. Педагог використовує ті самі картки. Тільки тепер він їх показує. Завдання дітям: помітити наявні орфографічні помилки й піднести відповідну сигнальну картку. Якщо слово

записане правильно чорного кольору, з помилкою червоного. Учень, який підніс сигнальну картку першим, має право першим відповідати.

Варіанти гри для самостійної роботи

1. Словникові слова записані на дошці. Школяреві треба записати їх у зошит правильно (без помилок) та підкреслити олівцем контрольні моменти.
2. Словникові слова надруковані на контрольному листі. Дитина повинна виправити наявні орфографічні помилки.

Після вивчення теми «Склад», «Наголошений склад», корисно провести гру **«Перший, другий, третій»**, яка вимагає від учня за допомогою сигнальних карток (цифри 1,2,3) вказати наголошений склад у прочитаному вчителем слові.

Гра «Яка буква загубилась ?»

Наприклад: 1- джміл, 2- дідус, 3- лялка, 4- дзоб, 5- олівець, 6- олен, 7- парасолка.

Привертають увагу слова, що відрізняються наголосом у російській та українській мовах:

Верба чути по-російськи,	Хто по тундрі вволю скаче
А верба – по-українськи,	ніч і день?
Дрова знає наша мова	В українців кажуть олень,
А дрова - російське слово.	В росіян - олень.

Робота зі словниковими словами виробить у дітей прагнення до точного, а не описово-приблизного з'ясування значення слів. В цій роботі допоможуть словники. Для того, щоб полегшити школярам роботу з ними і залучити учнів до систематичного користування, потрібно вчителю пояснити дітям принципи побудови словників (тлумачного, перекладного, слів іншомовного походження), розповісти про їхню практичну цінність.

Завдання, які використовуємо на етапі формування уміння пояснювати значення слова

1. Розкажи друзям про те, що ти дізнався про значення слова «Україна».
2. Уяви, що ти художник. Розкажи, як ти будеш малювати лінійку.
3. Склади оповідання про їжача так, щоб читач зміг уявити звіра таким, який він є у житті.
4. Поясни значення слова «олівець» людині, яка ніколи не бачила цього предмета.
5. Пригадай значення слова «бабуся» і склади загадку, в якій за однією, або кількома ознаками можна взнати людину похилого віку.

За аналогією до тлумачення походження тих чи інших слів варто запропонувати школярам подумати над такими запитаннями:

1. Як з'явилися у нашій мові слова «годинник», «загадка»?
2. Як ти розумієш значення слова «посередині»?
3. Чи може цукерка бути солоною? Доведи правильність свого міркування.
4. Кого називають подругою? Обґрунтуй свою думку.

Таким чином, використання різних засобів навчання під час роботи над словниковими словами сприяє розвитку фонематичного слуху, орфографічної зірності молодших школярів. Не слід забувати, що в сучасній Україні формування мовлення школярів відбувається в повсякденних ситуаціях двомовності, насамперед, українсько-російської. Тому значну увагу треба приділяти вилученню з учнівського мовлення невластивих для української мови слів, засвоєних під впливом інших діалектів. У своїх працях В.О. Сухомлинський слушно зазначає, «що користуватися сумішню з двох мов — це одне з найтривожніших явищ загально-педагогічного характеру. Скалічена мова отупляє, оглуплює людину, зводить її мислення до примітиву».

Варто пам'ятати про розвинене у шестирічних дітей егоцентричне мовлення та використовувати його під час письма словникових слів —

пропонувати школярам промовляти вголос те, що вони пишуть. Потім обов'язково практикувати прочитання самим учнем уголос того, що він щойно написав, а також самостійне (чи за допомогою вчителя) виправлення помилок. У процесі роботи над словом у школярів формуються уміння точно висловлювати думки, пояснювати значення слова. «Дитя, яке не звикло вникати у зміст слова, темно розуміє, або зовсім не розуміє його справжнього значення і не набуло навичок користуватися ним вільно в усному і писемному мовленні, завжди буде страждати від цього корінного недоліку під час вивчення іншого предмета».

Кожний учень по-своєму розуміє зміст, що несе в собі слово, але дати словесне пояснення значення слова для дітей важко. У молодших школярів необхідно виховувати уміння словесно формулювати значення слів, що вивчаються, а значить і словесно розкривати зміст понять, позначених у мові даними словами.

Лексичне значення будь-якого слова як одиниці лексико-семантичної системи мови являє собою сукупність змістових ознак, що відрізняють це значення від інших, утворюють індивідуальність лексичного значення й тому можуть бути названими диференційованими ознаками лексичного значення. У методиці початкового навчання української мови розроблено чимало різних прийомів пояснення лексичного значення слова. Наведу ті з них, які на мій погляд, найбільше сприяють усвідомленню учнями значення незнайомого слова, його уточнення або розширення і є доступними для молодших школярів.

Прийоми пояснення лексичного значення словникових слів

- Співвідношення з реалією (*демонстрація різних предметів або їхнє зображення на картині чи малюнку*)
- Переклад слова з української мови російською.
- Введення слова в контекст (*крила орла, крила літака*)
- Добір до слова синоніма чи антоніма

- Морфемний або елементарний словотворчий аналіз (*щоденно - кожного дня*)
- Різноманітне групування слів не тільки за їхніми лексичними значеннями, а й граматичними ознаками (слова, що означають назви людей, тварин, рослин; слова за кольором, формою, вагою, тощо).

Хвилинки-цікавинки з використанням словникових слів на уроках рідної мови

Формування в учнів навичок грамотного письма є одним із важливих завдань початкової школи. На сучасному етапі існує три основні шляхи засвоєння правопису і відповідно, три взаємопов'язані лінії методичної роботи з учнями:

- 1) навчання правопису на основі правильного співвіднесення звуку і букви, їх комплексів з урахуванням позиції звуку у складі слова; на основі розвитку фонематичного слуху учнів;
- 2) навчання правопису на основі перевірки орфограми із застосуванням правил, тобто, шляхом розв'язання граматико-орфографічних завдань;
- 3) навчання правопису на основі запам'ятовування буквеного складу слів, їх морфемного складу, на основі проговорювання і списування, використання словників, активізації словника у власних записаних текстах.

Останній з перелічених шляхів стосується організації роботи, спрямованої на засвоєння правопису словникових слів. Чинні підручники, реалізуючи програмові завдання, орієнтують вчителя на забезпечення послідовної роботи, спрямованої на ознайомлення учнів зі словниковими словами і закріплення в пам'яті їх графічних образів. Однак, кількість подібних вправ, представлених у підручниках, є обмеженою. Завдання на повторення правопису словникових слів не завжди подаються з урахуванням психологічних особливостей запам'ятовування (після тривалої перерви). Це призводить до того, що під час виконання вправ типу списування з пропуском орфограм, діти припускаються значної кількості помилок. Неправильне написання запам'ятовується і потім повторюється в учнівських роботах. Це й зрозуміло, адже орфографічна навичка формується на основі взаємопов'язаних слухових, артикуляційних (мовнорухових), зорорухових і моторних (рукорухових) відчуттів. Як зазначав російський вчений П.П.Іванов, неправильно написане слово, надалі дає

повторення тієї ж помилки, навіть тоді, коли це слово (після його неправильного написання) було ретельно проаналізоване вчителем й учнями на уроці та введене в у низку вправ.

Запобігти виникненню подібних помилок можливо за умови організації систематичної роботи, спрямованої на закріплення правильного написання словникових слів. Необхідно мати на увазі, що забезпечення запам'ятовування правопису слова залежить від кількості повторень. Мінімальним, на думку психологів, є триразове відтворення слова на письмі: перше — під час ознайомлення з написанням; друге - через два тижні після першого; третє - через місяць після другого. Важливо, щоб письмові відтворення були не механічними, а свідомими, тобто:

- за необхідності повторювалося значення слова (слово вводилося у контекст);
- повторювався його буквений склад, виділялася орфограма (слово проговорювалося і записувалося);
- слово використовувалося в активному мовленні.

Однак, деяким учням, через індивідуальні особливості, недостатньо трьох повторень для запам'ятовування графічного образу складного для написання слова, тому необхідно урізноманітнювати пропоновані учням вправи, спрямовані на запам'ятовування графічного образу слова.

Незважаючи на те, що запам'ятовування розглядається и методиці як імітаційний метод, варто, створюючи в учнів установку на цей вид діяльності, залучати їх до семантичної, аналітичної або іншої мовної роботи, яка б забезпечувала свідомий характер і сприяла довільному запам'ятовуванню.

Передумовою формування в учнів свідомого ставлення до орфографічної роботи є наявність у них певного кола теоретичних знань і практичних умінь. З метою перевірки міцності засвоєння правопису словникових слів важливого значення набувають завдання для повторення з використанням словникових слів, які представлені у формі хвилинок-цікавинок. Цей вид вправ дає змогу не

лише контролювати правильність написання, а й стимулює учнів до набуття навичок роботи зі словником.

1.«Знайди слово»

Перестав букви так, щоб утворилося слово. Скористайся підказкою, якщо буде важко.

Одорімп, ірогок, илубяц, ормавк, лубяко, ронаво, акачк, сугак, игрт, елв, олнс.

2. «Плутанка»

Склади «плутанку» слів у прислів'я.

- Не слів кидай на вітер.
- золото. Сказане а слово — мовчання - срібло,
- кажи. а знаєш - Не знаєш – мовчи,
- що день. Ласкаве весняний слово,
- за краще Добре цукор слово і мед.
- словечко Гостре сердечко. коле
- руйнує. слово Добре а будує, зле

3.«Шукачі»

- Відшукай якомога більше слів:

ю л а н и п і д л і т о к р м о л o k o л т k o в б а с а н ю т a o н a т л и п a р т a л o
a т и n a п р и т o e a k л д ь т н р и п m a c в a p o t л y k n e п р л c и н і й д ш o г
o p e п o a t o y k p a ї н a г a з p o и т б ш e п p o t e к y в a п р и т ь ш г a p б y з л
ш o n п p o т и p п м e n б a л e т п a п і р ь л ш г n e п р и т б д і м ш o p т и т a т
o в a p e н я.

- Добери відсутній склад у порівняннях.

Здо_ва, як вода.

Ясний, як со_чко.

За_гу_лась, як голка у сіні.

Бе_жи, як зіницю ока.

Ску_є, як собака за палицею.

Да_ко, як небо від Землі.

Со_мно, аж вуха в'януть.

Ди_ться, як кіт на сало.

● Прочитай і запам'ятай слова, які пишуться разом.

Щоб, начебто, проте, тощо, ніби, якби, аби, понад, навпроти, поміж, назустріч, спочатку, наперекір, внаслідок, наскільки, абихто, мовби, нібито, тобто, отже, теж, авжеж, небога, вбік, наяву, немовля, невістка, негайно, неказанно, недаремно, нема, недбалий, ненаситний, негасимий, недруг, небезпека, недовіра, неволя, недогляд, недосяжність, невже, нехай, неабихто.

● Розв'яжи буквені приклади і назви утворені слова.

МО+ РО+ ЗА – А= ...

УК+Р - К+ ОК = ...

ЯМ + ГУ - МУ + ОДА

ШР - Р+ УБ + А=...

СІР + ЧЕ - Р+ УНЬ - У = ...

КН +И+ ОЖ - О+ УКА -У =..

● Запам'ятай слова, що пишуться окремо.

Так що, з тим що, та й, під час, через те що, дарма що, все ж таки, бо ж, коли б то, хоч би, тому ж то, казна в чому, хтозна з яким, поки що, хіба що, ні з ким, не до ладу, не тільки, не до речі, не такий, не завтра, не тут, не то, не для кого, день у день, раз у раз, з боку в бік, час від часу, по правді.

● Збери намисто зі складів.

1) з 10) на 13) ся 5) деш 2) ким 3) по 7) то 8) го 9) й
6) ся 11) бе 4) ве 12) реш

● Утвори речення, уявляючи на місці зірочки вказану букву.

- *чні др*гого клас* спис*вали вправ* з підр*чника.

- Журавл* кр*жляли над с*лом.

- Наш с* сід * ставк* спійм* в велик* *ку.
- Катрус* подарув* ла подруз* цікав* книг*.

4. «Допиши віршик»

Ходить лісом їжачок,
 В нього шубка з....(колючок, ниточок, дроту)
 Вночі їй завжди півник сниться,
 Вона не курка, а..... (гуска, ворона, лисиця)
 У неділю на Хрещатик
 Квочка вивела... (голубів, курчаток, овець)
 По дорозі жук повзе,
 На спині листок ... (фарбує, несе, везе)
 Свиня навчає діточок:
 Вмивайте вранці... (хвостик, ноги, п'ятачок)
 Ну і дивина! Не знає Таня й досі,
 Яка пора іде за латом? ... (четвер, червень, осінь)

5. «На місця»

З групи складів утворюємо слова, міняючи склади місцями. Матеріал вміщуємо на дошці чи картці.

Ро-ко-ва...(корова)	ня-ко-ше... (кошеня)
Різ-ка-бе...(берізка)	ро-зе-о... (озеро)
Ня-со-ве...(совеня)	ли - ка- на...(калина)

Вивчення словникових слів із використанням інтерактивних технологій навчання

Початкова школа пережила складний і водночас цікавий період реформування. Одним із найважливіших напрямів удосконалення навчання учнів у початкових класів є пошуки впровадження у навчально-виховний процес новітніх технологій навчання.

У Державному стандарті загальної початкової освіти одним із основних завдань вивчення української мови передбачено вироблення в учнів мотивації навчання рідної мови, що підпорядковується вихованню мовної особистості, яка свідомо володіє усною й писемною формами мовлення.

Програма з української мови приділяє велику увагу словниковій роботі, результатом якої є розвиток мовлення дітей, підвищення їхньої грамотності. Адже курс української мови – це не тільки окремий навчальний предмет, а й основний засіб опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Звертаючись до вчителів початкових класів В. О. Сухомлинський писав: «Ваше найважливіше завдання закласти міцний фундамент знань. Настільки міцний, щоб учителям, які працюватимуть після вас, взагалі не треба було думати про фундамент».

Від творчої активності учня на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки і не боятись помилитись, вміння спілкуватись з учителем, учнями класу залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми.

Тому, як вчитель початкових класів, я чітко усвідомлюю відповідальність за вміння школярів грамотно використовувати слова в усному та писемному мовленні. Це стосується і розуміння значення слів, якими їм доводиться оперувати, і правильної вимови їх, зокрема наголошування, орфографічної зірності і слововживання.

Моя мета – показати, як ефективно організувати роботу з молодшими школярами над засвоєнням правопису слів. Вплинути на традиційний процес засвоєння словникових слів, підвищити його ефективність може використання інтерактивних технологій.

Застосування інтерактивного навчання здійснюю шляхом використання співпраці, бо вона має переваги над іншими формами роботи.

Використовую такі форми роботи як:

- індивідуальні завдання (картки, схеми і т. д.);
- робота в парах («Обличчя до обличчя», «Один-удвох-усі разом»);
- робота в малих групах: «Пошук інформації», «Коло ідей»;
- проводжу на уроках інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Драматизація», «Спрощене судове слухання», «Інтерв'ю», «Мозковий штурм», «Передбачення»;
- на уроках мови використовую стратегії, які значною мірою стимулюють розвиток інтелектуально-творчих здібностей дітей. Зокрема, літературні ігри, кросворди, шаради, анаграми, вікторини, творчі завдання;
- впроваджую різноманітні нестандартні форми уроків: урок-гра, урок-змагання, урок-казка, урок-подорож, урок-вікторина, урок-свято та інші;
- впроваджую технології навчання у дискусії: метод «Прес», «Обери позицію», що дає можливість учням висловити свою думку з даної проблеми стисло, за конкретною схемою.

У своїй роботі на уроках використовую диференційований індивідуально-особистісний підхід до учнів, завдяки чому форми і методи навчання пристосовую до здібностей кожного вихованця, що сприяє їхньому розвитку.

Добираючи завдання до уроку, я завжди пам'ятаю про те, що вони мають бути цікавими, різноманітними, посильними, а головне – у дитини має бути вибір, тому я не даю «завдання», а пропоную його.

Однак розумію, що процес навчання – це не безперервна радість. Не все може бути цікавим у навчанні. Наслідуючи К. Д. Ушинського, вважаю за потрібне «привчити дитину робити не тільки те, що їй цікавить, а й те, що не цікавить, робити заради приємності виконати свій обов'язок».

Крім цього, в своїй роботі я намагалася використати позитивний досвід роботи інших учителів над засвоєнням учнями програмових слів.

На своїх уроках прагну впроваджувати ідеї гуманної педагогіки Амонашвілі. Інколи досить покласти руку на плече дитині, і очі малюка засвітяться довірливими іскорками, вірою в свої сили. Часто роль оцінювачів відводжу учням. Це допомагає виховувати у дітей почуття радості за успіхи товаришів, доброзичливий тон спілкування.

Значення деяких слів пояснювала, застосовуючи технологію ейдетики. Ейдетика – наука, яка вчить запам'ятовувати інформацію через світ образів. Учні завдяки своїй яскравій дитячій уяві можуть швидко і надовго запам'ятовувати потрібну інформацію.

А головне таке навчання, яке ґрунтується на грі та фантазії, зовсім не обтяжує учня, навпаки переключає його на діяльність іншої півкулі головного мозку, а отже дитина відпочиває. До того ж, застосовуючи методи ейдетики, підключаються інші відчуття: слухові, рухові, нюхові і навіть смакові! Таким чином, відбувається розвиток усіх видів пам'яті і, як наслідок, ефективність навчання покращується. Чим більшою кількістю аналізаторів сприймається слово, тим воно краще запам'ятовується дітьми. Тому необхідно кожне слово провести через свідомість учня декілька разів і в різних контекстах, щоб активну участь під час засвоєння слова брали і зір, і слух, і рука, і пам'ять, і, звичайно, свідомість.

Ефективність словникової роботи залежить від того, наскільки систематично вона проводиться і наскільки доцільно вона збудована.

Учні запам'ятовують вимову і правопис слів лише в тому випадку, якщо вчитель дотримується певної послідовності у своїй роботі:

- створення проблемної ситуації – загострення уваги учнів як до лексичного значення слова, так і до його написання.

- пояснення лексичного значення слова (із врахуванням підготовки учнів, із наочністю або описово, словесно).

- наголошення на особливому правопису – зорове сприймання на дошці, картці з малюнком (у підручнику), вміщення картки з цим словом у таблицю «Пиши правильно», що постійно оновлюється.

- звуко-буквений аналіз слова, перше переписування, попередження помилок, наголошення на різниці між написанням і вимовою.

- складання словосполучень, речень та запис їх у зошит.

- визначення певних граматичних понять

- виконання вправ із підручника і виділення словникових слів, творче переписування (вставити пропущені букви).

- словникові, малюнкові, вибіркові, розподільні диктанти; переписування слів на орфографічних хвилинках (4-6 слів).

- самодиктанти - учень самостійно записує слова, які запам'ятав.

Творчий самодиктант виявляє найбільші знання окреслених програмою слів, тому перевіряє усвідомлення учнем лексичного значення слова та його граматичну передачу. Обсяг диктанту 5-10 слів; читається як завдання до кросворду.

- Мовні ігри – ребуси, кросворди тощо. Мовні ігри не тільки сприяють всебічному розвитку, а й пробуджують інтерес до знань, виховують прагнення вивчати рідну мову.

Під час виконання словникових вправ звертаю увагу дітей на яскравість, образність мови народних казок, загадок, прислів'їв, художніх текстів, навчаю школярів вибирати потрібне слово для власного висловлювання.

Така організація роботи дає змогу розглянути слово з усіх аспектів:

- щодо джерела його походження;
- лексичного значення слова;
- поєднання з іншими словами;
- місця слова серед інших спільнокореневих слів;
- синонімічні, антонімічні, омонімічні зв'язки;
- введення слова в речення, тексти, фразеологізми, прислів'я, приказки, скороговки. (Див. додаток).

Висновки

Багатство словникового запасу людини - ознака її високого інтелектуального розвитку, вміння правильно, чітко і лаконічно висловлювати свої думки, тому необхідно приділяти особливу увагу роботі над словниковим словами в молодших класах. Своєрідність лексичної роботи в школі полягає в тому, що вона проводиться протягом всього навчально-виховного процесу. Важливо, щоб засвоєння нових слів здійснювалося не стихійно, а в системі і виважено, щоб учитель керував цим процесом і полегшував його для учнів.

З досвіду роботи використання словникових слів випливає, що формування в учнів навичок грамотного письма є одним із важливих завдань початкової школи, адже розвиток мовлення молодших школярів це формування вмінь висловлюватися в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення.

До умов, необхідних для забезпечення успішної побудови учнями початкових класів зв'язних висловлювань, належать: багатство словникового запасу молодших школярів, вміння пов'язувати слова у словосполучення, використовувати виражальні засоби мови.

Отже, у роботі над словниковими словами доцільно застосовувати словниково-орфографічну роботу, яка інтегрує ефективні прийоми традиційного навчання з елементами педагогічних інновацій.

Неодмінною умовою ефективного засвоєння цих слів є постійна, гнучка робота над словом, яка планується у системі уроків. Міцність засвоєння правопису таких слів досягається шляхом частого вживання їх у різних завданнях і вправах. Поєднання різноманітних форм і методів роботи на уроках української мови під час опрацювання словникових слів є важливим засобом стимулювання активної пізнавальної діяльності молодших школярів, формування і закріплення у них інтелектуальних умінь, підвищення їхньої комунікативної компетенції. Таким чином, використання різних засобів навчання під час роботи над словниковими словами сприяє розвитку фонематичного слуху та орфографічної зірності молодших школярів.

Початкова школа пережила складний і водночас цікавий період реформування. Одним із найважливіших напрямів удосконалення навчання учнів у початкових класів є пошуки впровадження у навчально-виховний процес новітніх технологій навчання. Сьогодні вже не можливо навчати традиційно: у центрі навчально-виховного процесу має бути учень. Від його творчої активності на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки і не боятись помилитись, вміння спілкуватись з учителем, учнями класу залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми.

Упродовж кількох років я працювала над проблемою збагачення словникового запасу учнів із використанням інтерактивних технологій навчання. Суть проблеми, над якою я працюю, полягає в ефективному підвищенні орфографічної грамотності при вивченні словникових слів молодших школярів.

Програма з української мови приділяє велику увагу словниковій роботі, результатом якої є розвиток мовлення дітей, підвищення їхньої грамотності. Адже курс української мови – це не тільки окремий навчальний предмет, а й основний засіб опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Тому, як вчитель початкових класів, чітко усвідомлюю відповідальність за уміння школярів грамотно використовувати слова в усному та писемному

мовленні. Це стосується і розуміння значення слів, якими їм доводиться оперувати, і правильної вимови їх, зокрема наголошування, і орфографічної зірності, і доречної словосполучуваності та слововживання.

У своїй роботі впроваджую такі основні завдання: навчити пізнавати, навчити робити, навчити жити разом. Користуюся методиками, які формують творчу, мислячу особистість дитини, її самобутність і самоцінність, організовую радісне життя дітей без примусу, розвиваю в них стійкий інтерес до знань, потребу їх самостійного пошуку. Головним об'єктом у вчительській роботі є учень. Тому і діяльність має бути спрямована на нього.

Отже, свої надбання коротко занотую так:

- Постійно удосконалюю свій професійний рівень, ознайомлюсь і впроваджую у навчальний процес новітні технології.
- Постійно підтримую інтерес до школи у дітей.
- Постійно вивчаю своїх вихованців і в цьому мені допомагають батьки.
- Вчу дітей вчитися.
- Учні позбавлені механічного зубріння правил і формулювань.
- Увагу зосереджую не на помилках, а на успіхах і перемогах, навіть незначних.
- Залучаю батьків до співпраці, разом з дорослими планую організацію дозвілля дітей.
- Віддаю перевагу урокам творчості, несподіванкам.
- Планую уроки за схемою «менше вчителя – більше учня».
- Навчання, як і виховання – доброзичлива, творча взаємодія вчителя і учня.

Звертаючись до вчителів початкових класів В. О. Сухомлинський писав: «Ваше найважливіше завдання закласти міцний фундамент знань. Настільки міцний, щоб учителям, які працюватимуть після вас, взагалі не треба було думати про фундамент».

Моя мета – показати, як ефективно організувати роботу з молодшими школярами над засвоєнням правопису слів, написання яких ґрунтується на

історичному (традиційному) принципі правопису, і водночас розвинути інтерес до вивчення української мови із використанням інтерактивних технологій навчання.

Зробити процес засвоєння словникових слів більш ефективним завдання складне, яке потребує натхнення та сил учителя. Засвоєння написання словникових слів потребує численних систематичних вправ, що пов'язані з усіма видами письмових робіт учнів.

Відійшло в минуле зубріння і пасивне відсиджування уроків. Сьогодні саме учень є центральною фігурою на уроці. Від його творчої активності, уміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з однокласниками, з учителем залежить результативність уроку. Вплинути на традиційний процес засвоєння словникових слів, підвищити його ефективність може використання інтерактивних технологій.

Так, на уроках української мови я намагаюсь використовувати інтерактивні технології навчання під час вивчення словникових слів. Застосування інтерактивного навчання здійснюю шляхом використання групової співпраці, бо вона має переваги над іншими формами роботи, а саме:

- діти вчаться співробітництва (слухати, підтримувати розмову, досягати згоди, домовлятися);
- однокласники стають друзями (підключаються один про одного, допомагають, довіряють);
- учні аналізують взаємозв'язки між явищами, шукають альтернативне вирішення проблемної ситуації: «Спробую переконати тебе (Вас)...», «Це має бути інакше, оскільки...».

Використовую ще такі **форми роботи** як:

- індивідуальні завдання (картки, схеми і т. д.);
- робота в парах («Обличчя до обличчя», «Один-удвох-усі разом»);
- робота в малих групах: «Пошук інформації», «Коло ідей»;

- проводжу на уроках інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Драматизація», «Спрощене судове слухання», «Інтерв'ю», «Мозковий штурм», «Передбачення»;
- на уроках мови використовую стратегії, які значною мірою стимулюють розвиток інтелектуально-творчих здібностей дітей. Зокрема, літературні ігри, кросворди, шаради, анаграми, вікторини, творчі завдання;
- впроваджую різноманітні нестандартні форми уроків: урок-гра, урок-змагання, урок-казка, урок-подорож, урок-КВК, урок-пісня, урок-вікторина, урок-свято та інші;
- впроваджую технології навчання у дискусії: метод «Прес», «Обери позицію», що дає можливість учням висловити свою думку з даної проблеми стисло, за конкретною схемою.

Організовуючи навчальний процес, я стараюсь все менше приділяти увагу фронтальним методам роботи. Діти різні за своїми здібностями, спонукають мене шукати нові методи і прийоми навчання. У своїй роботі на уроках використовую диференційований індивідуально-особистісний підхід до учнів, завдяки чому форми і методи навчання пристосовую до здібностей кожного вихованця, що сприяє їхньому розвитку.

Заохочення, створення яскравих наочно-образних уявлень, навчально-пізнавальна гра, створення ситуації успіху, проблемної ситуації, спонукання до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань, створення ситуації взаємодопомоги - це прийоми, якими я користуюсь на своїх уроках. Добираючи завдання до уроку, я завжди пам'ятаю про те, що вони мають бути цікавими, різноманітними, посильними, а головне – у дитини має бути вибір, тому я не даю «завдання», а пропоную його.

Однак розумію, що процес навчання - це не безперервна радість. Не все може бути цікавим у навчанні. Наслідуючи К. Д. Ушинського, вважаю за потрібне «привчити дитину робити не тільки те, що її цікавить, а й те, що не

цікавить, робити заради приємності виконати свій обов'язок». Крім цього, в своїй роботі я намагалася використати позитивний досвід роботи інших учителів над засвоєнням учнями програмових слів. Зокрема, цінним у роботі з молодшими школярами є досвіди описані у фахових виданнях.

На своїх уроках прагну впроваджувати ідеї гуманної педагогіки Амонашвілі. Інколи досить покласти руку на плече дитині, і очі малюка засвітяться довірливими іскорками, вірою в свої сили. Часто роль оцінювачів відводжу учням. Це допомагає виховувати у дітей почуття радості за успіхи товаришів, доброзичливий тон спілкування.

Під час уроку часто допускаю пряме спілкування між дітьми, дозволяю перемовлятися, підходити один до одного, обмінюватися думками, що сприяє розвитку самоповаги, формує почуття особистої гідності.

Значення деяких слів пояснюю, застосовуючи технологію ейдетики. Ейдетика – наука, яка вчить запам'ятовувати інформацію через світ образів. Учні завдяки своїй яскравій дитячій уяві можуть швидко і надовго запам'ятовувати потрібну інформацію. А головне – навчання, яке ґрунтується на грі та фантазії, зовсім не обтяжує учня, навпаки – переключає його на діяльність іншої півкулі головного мозку, а отже дитина відпочиває. До того ж, застосовуючи методи ейдетики, підключаються інші відчуття: слухові, рухові, нюхові і навіть смакові! Таким чином, відбувається розвиток усіх видів пам'яті і, як наслідок, ефективність навчання покращується.

Важливою частиною роботи з орфографії в початкових класах є засвоєння слів, вимову і написання яких школярі відповідно до програмових вимог повинні запам'ятати. Це досить об'ємний список, поданий у навчальній програмі по класах. Написання таких слів переважно не можна пояснити правилами сучасного правопису, оскільки воно склалося історично. Відповідні вправи і завдання мають бути різноманітними, у змісті і меті яких слід звернути увагу передусім на лексичне значення слова.

Якщо учень бачить слово вперше, не знає, що воно означає, не вміє його правильно вимовляти, то й на письмі він не зможе передати його правильно. Тому в основі роботи над правописом таких слів, крім традиційних вправ, належне місце повинні посісти творчі вправи, які б активізували роботу учнів на уроці. Відповідно до психологічної їх природи традиційних написань основою засвоєння правопису словникових слів є запам'ятовування, отже, в роботі над ними необхідно розвивати в учнів усі види пам'яті: слухову, зорову, емоційну. Водночас актуальною залишається дидактична проблема, як зробити цей процес цікавим і пізнавальним.

Щоб отримати позитивний результат у роботі над словниковими словами, я підходжу творчо до формування вміння відтворювати правильний графічний образ слова, застосовуючи різні види роботи. Передусім добираю мовні ситуації, які б спонукали і давали можливість учням ще й ще раз повернутися до слова, вимову і правопис якого треба запам'ятати.

Сучасна система навчання дає можливість підвищити результативність уроку через організацію діяльності як усього колективу, так і кожного учня окремо. Готуючись до уроку намагаюся будувати його так, щоб збільшити час самостійної роботи школярів. Переконана, що самостійність учнів є важливою передумовою свідомого і міцного оволодіння знаннями: вона розвиває зосередженість, цілеспрямованість, уміння міркувати, формує індивідуальний спосіб мислення. За цієї умови навчання стає переважно активною самостійною діяльністю. Це дає мені змогу в цей час працювати з окремими дітьми індивідуально, спрямовуючи свою роботу на формування в учнів уміння працювати самостійно, здійснювати взаємоконтроль, допомагати товаришам.

У 1-4 класах поділила словникові слова на умовно-сміслові блоки. Поділ словникових слів на смислові групи здійснюю і в I класі у післябукварний період, але така робота здебільшого спрямована на закріплення, оскільки більшість словникових слів першокласники вже вивчили і засвоїли у букварний

період навчання грамоти. Роботу над словниковими словами кожного блоку проводила в системі:

1. Урок.

- ознайомлення з блоком, орфографічне промовляння слів, виділення орфограм, пояснення значення кожного слова (з допомогою учителя або за словником), назва блоку;
- запис слова в зошитах по складах, для переносу;
- складання словосполучень, добір спільнокореневих слів, введення їх у речення;
- зміст домашнього завдання: дібрати до словникових слів ілюстрації, загадки, прислів'я, скоромовки, уривки з текстів дитячих книжок.

2. Урок.

- звіт про виконання домашнього завдання;

3. Урок.

- робота в групах: складання учнями колективної тематичної зв'язної розповіді з максимальним використанням у ній словникових слів певної групи;

4. Урок.

- словниковий перевірний диктант; - зоровий перевірний диктант.

Якщо у блоці було більше чотирьох слів, то часу для роботи над ним відводилось удвічі більше. Така організація роботи давала змогу розглянути слово з усіх аспектів:

- щодо джерела його походження;
- лексичного значення слова;
- поєднання з іншими словами;
- місця слова серед інших спільнокореневих слів;
- синонімічні, антонімічні, омонімічні зв'язки;
- введення слова в речення, тексти, фразеологізми, прислів'я, приказки, скоромовки.

Сучасні технології навчання називають такий вид роботи кубуванням. Уся інформація, яка стосується певного слова, повинна пропонуватися з урахуванням психолого-педагогічних і вікових особливостей учнів молодшого шкільного віку. Закріплення правильного графічного образу таких слів учнями початкових класів я здійснюю практично під час виконання різноманітних творчих, пошукових, дослідницьких завдань і вправ. Це дає змогу вчителю розкрити комунікативний зміст мовного навчання і виховання, орієнтований на спілкування, сприймання, дію і вплив слова.

У процесі роботи над словниковими словами я поєдную творчий і традиційний підходи до навчання орфографії. Це простежується під час введення слова в речення, аналізу змісту слова у дібраних віршах, загадках, прислів'ях, коротких оповіданнях.

Важливою умовою успішного засвоєння школярами правопису словникових слів є прищеплення їм навички користуватися орфографічним словником. Багаторічні спостереження за навчальним процесом і практика контролю навчальних досягнень молодших школярів з рідної мови свідчать, що цілеспрямований вибір, виписування зі словника і наступний, передусім смисловий, потім орфоепічний і орфографічний аналіз таких слів сприяє виробленню в учнів орфографічної пильності, привчає їх розв'язувати без сторонньої допомоги проблеми, які найчастіше виникають у них саме в процесі самостійної роботи. Із навчального орфографічного словника учень, за відповідного спрямування з боку вчителя, має змогу отримати кілька видів важливої лінгвістичної інформації:

- орфографічну (як правильно пишеться слово);
- орфоепічну (як слово вимовляється, на який склад падає наголос);
- семантичну (що означає слово, які має антоніми, синоніми, в яких фразеологічних сполученнях уживається);

- морфемно-словотворчу (до групи яких спільнокоренових слів входить дане слово);
- синтаксичну (як це слово «живе» в словосполученні, в реченні).

Я пропонувала учням відшукати програмове слово в тлумачному словнику, визначити, що воно означає, а потім вводили це слово у словосполучення або в речення. Вивчати українську мову із застосуванням навчальних словників – означає дати дитині можливість самостійно оволодівати знаннями, оперувати ними, що, в свою чергу, є основою набуття учнями мовної і мовленнєвої компетентності, якій у сучасній системі шкільної мовної освіти надається особливої уваги. В основу роботи над правописом словникових слів я стараюсь закладати орфографічну пильність, тобто вміння фіксувати увагу на графічній формі слова, порівнювати написане зі зразком. З цією метою застосовувала зорові диктанти.

Роботу організовувала таким чином:

- Набір речень записувала на дошці або проектувала на мультимедійну дошку.
- Читали весь набір тричі «орфографічно».
- Закривала написане.
- Показувала по одному реченню, а діти його записували.
- Учитель перевіряв написане.

До кожного слова, вимову і правопис якого слід запам'ятати, маю малюнок і картку. Щонайперше показую малюнок і називаю зображене, пояснюю лексичне значення цього слова, а потім зосереджую на ньому увагу дітей. Пропоную чітко повторити його хором, двом-трьом учням - окремо, вимову запам'ятати. На дошці прикріплюю малюнок, під ним роблю напис (або примощую картку з друкованим словом), ставлю знак наголосу.

Розвивати у дітей навички розрізнення звукової форми слова, аналізу звуків, їх диференціації, формувати вміння аналізу звуків мови, розвивати

уважність, здібність сприймати слова з голосу і визначати їх фонетичні особливості допомагають інтерактивні вправи.

Цікаві вправи та ігри з мови використовую на всіх етапах уроку. За їх допомогою можна перевірити, як учні виконали домашнє завдання. полегшити розуміння нового матеріалу, його закріплення, особливо при вивченні фонетики, частин мови та елементів синтаксису.

Сенкан

(складання за правилами коротких «віршів»)

1-рядок – словникове слово (іменник) Айстра.

2-й рядок – прикметники (опис) Червона, біла, фіолетова.

3-й рядок – дієслово (дія) Росте, розцвітає, в'яне.

4-рядок – речення Восени розпустилась красива айстра.

5-рядок – висновок. Квітка.

Використовую також «Тлумачний словничок для кмітливих діточок» для учнів 1-4 класів, зібраний протягом чотирьох років, до якого увійшли всі словникові слова шкільної програми. Він допомагає у підготовці до уроків, а учням – глибше і краще зрозуміти словникові слова.

Як підсумок проводила узагальнювальну творчу роботу над усією групою словникових слів - складання розповіді з опорою на них. Наприклад, учні записують колективно складений твір, підкреслюючи словникові слова (3 клас). *Наша Батьківщина – Україна, Київ – найбільше місто України. Ми їздили на екскурсію до Києва на автобусі. За кермом сидів шофер. Він возив нас до лялькового театру. Потім ми спустилися в метро. Центральна вулиця Києва – Хрещатик. У Києві проживає багато героїв. Вони мають медалі.* Отже, у роботі над словниковими словами доцільно застосовувати словниково-орфографічну роботу, інтегрує ефективні прийоми традиційного навчання з елементами педагогічних інновацій. Неодмінною умовою ефективного засвоєння цих слів є постійна, гнучка робота над словом, яка

планується у системі уроків. Міцність засвоєння правопису таких слів досягається шляхом частотного вживання їх у різних завданнях і вправах. Поєднання різноманітних форм і методів роботи на уроках української мови під час опрацювання словникових слів є важливим засобом стимулювання активної пізнавальної діяльності молодших школярів, формування і закріплення у них інтелектуальних умінь, підвищення їхньої комунікативної компетенції.

Навчання і виховання учнів – це дві невід’ємні частини одного цілого. Кожен мій урок разом з навчальними та розвиваючими цілями містить у собі найосновнішу мету – виховати справжню людину, яка з гідністю носила б почесне ім’я «громадянин України». Таким чином, використання різних засобів навчання під час роботи над словниковими словами сприяє розвитку фонематичного слуху орфографічної зірності молодших школярів. На моє переконання, позитивних результатів можна досягти лише за наступних умов:

- застосування інновацій у навчально-виховному процесі;
- індивідуальний вибір оптимального об'єму розумового і фізичного навантаження;
- комплексне використання індивідуальних і групових форм впливу на особистість учня.

Головним результатом своєї роботи я вважаю той факт, що після закінчення молодшої школи рівень знань, умінь і навичок, загальної освіченості і культури моїх учнів, переважна більшість яких не виявляла особливих здібностей на початку навчання, був оцінений як високий або середній.

Робота над темою «Проблеми збагачення словникового запасу учнів із використанням інтерактивних технологій навчання» є актуальною, бо такі форми і методи роботи на уроках рідної мови зацікавлюють дітей, викликають бажання вчитися, дають змогу осмислено засвоювати нову інформацію, свідомо ставитись до мови як засобу самовираження, спілкування між людьми, передачі почуттів і переживань, формують національно-мовну особистість учня.

Дана тема стала для мене предметом дослідження і знайшла відображення в даній доробці.

Додатки

Приклади матеріалів і завдань для роботи зі словниковими словами на уроках української мови

1. РОБОТА ЗІ СЛОВНИКОВИМИ СЛОВАМИ

Бджола

Медоносна комаха, що збирає нектар із квіток і переробляє його на мед.

Бджілка - комаха , яка переробляє квітковий нектар на мед. За коренем слово праслов'янське. Сучасна його форма із «бьчела» відмічена в пам'ятках писемності XII ст. Перші звуки цього слова «бдж» нагадують дзижчання бджоли під час польоту.

Речення

Бджоли вилітають із самого ранку, а навколо квіток жовтої акації багато комах - на ясну погоду.

Вірші

Дві розвідниці-бджоли

В вулик звістку принесли:

При дорозі край села,

вранці липа зацвіла! А. Качан

Бджілки золотисті

В квітах літають,

Роси перлисті

З трав опадають,

М. Рильський

Загадки

Зимою спить, літом бринить,
Понад сади літає, солодку росу збирає.

Де кінчається алейка,
Стала хатка під дашком.
І живе у ній сімейка,
Що годує нас медком.

Наче птиця, крила має,
Все літає та співає:
- Я медок вам ношу,
не чіпайте, бо вкушу.

Не муляр, а комори будує.
Не мотор. А шумить,
Не пілот, а летить.
Не гадюка, а жалить.

Носять цей цукристий сік
Дружні бджоли з цвіту!
Кожна з них із року в рік
Так бере щоліта.
А для тебе не секрет,
Роблять з чого бджоли мед?
(з нектару)

Прислів'я, приказки

Бджола мала, ай та працює.

Люди раді літу, а бджола квіту.
Де багато квіток, там і медок.
Бджіл тримати – не в холодку лежати.
Бджолиний рій навчає жити у праці і по справедливості.
Нема бджоли без жала, а троянди — без колючок.
За бджілкою підеш – щастя знайдеш.

Скоромовка

Женя з бджолами не дружив -
Завжди Женя бджіл дражнив.
Женю бджоли не жаліли -
Та Дражнила нажалили! Знай!

Гумка

Шматок гуми, який використовується для стирання написаного.

Речення

1. Мені мама сьогодні купила овальну гумку.
2. У Миколки є дуже красива гумка.
3. Олі подобається моя нова, красива гумка.

Вірш

Нумо, гляньмо,
Що в портфелі,
Поки йде завзята гра...
Ось - дрібніші речі.
Далі - ручка й гумка у пеналі, два обдертих олівці
Та чотири камінці.
А.Костецький

Зозуля

Зозуля — перелітній птах зі світлим оперенням, який сам пташенят не висиджує, а підкидає яйця в чужі гнізда.

Речення, тексти

1. Зозуля – ключниця вирію.
2. Виховане названими батьками зозулення, залишається відданою дитиною своїм рідним батькам.
3. Кажуть, що той, хто почує навесні вперше зозулю, проживе стільки років, скільки вона накує.

Вірші

Кує зозуленька й кує
По всьому тужить гаю:
Ой горе, горенько моє –
Дітей не розшукаю.
Н. Забіла

Ти почуєш зозулю,
Сойку, спів солов'я.
Щедрий голос природи
Змалку слухаю я

Щиплять щемний щавлик
Буслик і журавлик.
Щавель кінський, горобинний,
Кучерявий, зозулиний.

Їжак

Скоромовка

- Корж із маком - їжа з їж.
Сядь, їжаче, з нами їж.
Скинь лиш піджачок - гончак
- Я свій корж з'їм, вовче, й так!

Загадки

В нього стільки голочок
Як на небі зірочок.
Але не мав бідний нитки,
Не пошив шапки, свитки,
Рукавичок, чобіток,
Сів та й плаче.... (їжачок)

Хто вдягнувся в піджачок
Із голочок й колючок?
Колір в нього сіруватий
Ніс – неначе в поросяти
Доторкнувся до голочок -
Він згортається в клубок.

Лічилка

Біжить півень із причілка
Нагукує лічилку:
Раз, два — курчата,
Три, чотири — зайчата,
П'ять, шість — гусаки,
Сім, вісім — їжаки,
Дев'ять, десять — йде лисиця.
Нам ховатись, їй жмуриться.

Речення

1. Бабуся прочитала мені казку про їжачка-лісовичка.
2. У їжачихи було двоє їжаченят
3. «Хто це мене розбудив так рано?» - бурчав їжак.
4. Їжачиха годує своїх малят молоком.

Лелека

Великий перелітний птах із довгими ногами та довгим прямим дзьобом.

Загадка

Довгий дзьоб і довгі ноги

Ходить полем край дороги

Чути клекіт із далека -

Жаб полює там ...(лелека)

Речення, тексти

1. Ходять лелеки по лузі.

2. Завтра у вирій далекий будуть летіти лелеки.

3. Лелека - красивий, довгоногий птах. Їсть ящірок, мишей, комах.

Вірш

- Лелеко, лелеко,

До осені далеко! -

Викрикує на лузі

Засмагла дітвора,

А він веслує в хмарі

З лелечихою в парі.

Мовляв, у вирій друзі,

Мені ще не пора.

(Д. Білоус)

Олень

Парнокопитний ссавець із рогами. Велика жуйна тварина із гілчастими рогами і коротким хвостом.

Вірш

Ходять олені у тундрі
По долинах мохових
Юнаки й діди премудрі
Доглядають добре їх.

Оленя одне блукало
Оленя когось шукало
Оля Олю запитала
От кого воно шукало?
Оля Олі каже прямо:
Оленя шукало маму! Г. Чубач

Загадки

- Тварина рогата і рогів багато.

Цукор

Біла, кристалічна речовина, солодка на смак, що виготовляється з цукрових буряків, цукрової тростини.

Речення

1. У нашому господарстві багато років поспіль вирощують цукровий буряк.
2. Із цукрової тростини виготовляють цукор.
3. Турбуючись про своє здоров'я, цукор людина повинна споживати в обмеженій кількості.

Абётка (алфавіт)

Абѣтка (Азбука, Алфавіт) – розташована в певному порядку сукупність літер, що застосовуються для запису певної мови.

Синоніми – алфавіт, абетка, азбука

Азбука – до мудрості драбина.

А – З неї діти починають

Буквар читати з ранніх літ,

Екзамен перший свій складають.

Тож треба знать її як слід.

Коли вже вивчена вона,

Авжеж, прислужиться сповна.

А. Романенко

Абетка, абетка, цікава яка

всі букви в рядочку: від А до Я.

Радіє родина, і мама, і татко:

Абетку веселу вивчають малятка

Загадка

Букви всі від - А до Я, -

Як одна міцна сім'я.

Варто всіх у цій родині

Знати грамотній дитині.

(Абетка)

Завдання

1. Запиши слово *Абетка* каліграфічно.

2. Добери синоніми до слова *абетка*

<i>а</i>					<i>а</i>
----------	--	--	--	--	----------

<i>а</i>			<i>а</i>			
----------	--	--	----------	--	--	--

Батьківщина

1) Країна стосовно до людей, які народилися в ній та є її громадянами;

2) Місце народження людини

Зацвітає калина,

Зеленіє ліщина,

степом котиться диво – луна.

Це моя Україна,

це моя Батьківщина,

що, як тато і мама, одна! *А. Камінчук*

Спільнокореневі слова Батьківщина, батько, батьківський.

Синоніми Батьківщина, Вітчизна.

Прислів'я та приказки

- Кращого за Батьківщину місця не знайти.

- Без Батьківщини і сонце не гріє

- Батьківщина, як мати, завжди захистить.

Речення

Щаслива наша Батьківщина.

На щедрих нивах України.

Ще вищий колос вироста,

блищить пшениця золота.

Завдання

1. Запиши слово *Батьківщина* каліграфічно.

2. Обведи кожну четверту літеру. Запиши слово, що "заховалося"

К І Я У Ш О С К В Г А Р М И Р А Д Ж Є Ї Щ Ю П Н Ф У Ц А

3. З букв слова *Батьківщина* утвори нові слова.

Ведмідь

Ведмідь – великий хижий ссавець з масивним тілом, довгою шерстю і короткими товстими ногами. *Бурий ведмідь.*

Вимова: [ви^едм'іð].

Спільнокореневі слова Ведмідь, ведмедик, ведмежа, ведмедятко, ведмедиця, ведмежий, ведмедячий, ведмедище.

Синоніми Ведмідь, бурмило,

Ведмідь заліг у свій барліг,

Коли на землю випав сніг.

Коли ведмідь устане,

Тоді і сніг розтане.

Коли так кажуть?

Дивитися ведмедем – бути злим.

Ведмежа послуга – невміла послуга, від якої нема користі.

Ведмежий куток – віддалене, глухе місце.

Ведмідь на вухо наступив – відсутність музичного слуху.

Прислів'я, приказки

- Лютий ведмедю в барлозі бік пригріває.
- Не діли шкіру невбитого ведмедя.
- У ведмедя десять пісень і всі про мед.
- Два ведмедя в однім барлозі не живуть.
- До меду тягли ведмедя за вухо, а від меду за хвіст.
- Боягуз і ведмедя дядьком назве.
- Ведмідь буде ведмедем, хоч і за море його поведемо.

Загадки

Влітку наїдається, а взимку висипляється.

Хоч у нього й шуба є,

та як холод настає,

він не їсть тоді, не п'є

і не ходить, не гуляє,
а у лігво спати лягає.

Завдання

Гра «Знайди зайве слово»

Дятел, ведмідь, жайворонок, лелека

Вéресень

Вéресень (ма́їк) – дев'ятий місяць року в григоріанському календарі, він має 30 днів. Назва вересня прийшла з Полісся. Там у цей період цвіте верес – цінна медоносна рослина.

Сиза ниточка осіння –
Шовковисте павутиння...
Тче павук вуаль для гаю,
Може, кошик для врожаю...
Із туманів дивна сітка,
Або вересня борідка?
Поміж небом та землею
Вітер бавиться із нею...
Із узорами мережка...
Для верби, сосни сережка?
Стрічка вільсі для браслета?
Ні, для вересня тенета!
(Марина Алдон)

Прислів'я та приказки

- Вересень весіллями багатий.
- Садок у вересні, що кожух у січні.
- Верещить вересень, що вже осінь,

- Як вересніє, до й дощик сіє.

Загадка

У південний край землі відлітають журавлі.

Знов лункий шкільний дзвінок нас покликав на урок.

Як цей місяць, діти, звати?

Прошу вас відповідати. (Вересень)

Завдання

1. Запиши слово *вересень* каліграфічно.

2. Вправа "Асоціативний куц" (дібрати до слова *вересень* слова, які його характеризують).

Вулиця

Вулиця – обмежений двома рядами будинків простір для їзди та ходіння. Два ряди будинків із проїздом, проходом між ними.

Вимова слова: [в'улиц'а].

Спільнокореневі слова Вулиця, вуличка, провулок, вуличний.

Синоніми Вулиця, проспект, бульвар, завулок, провулок, вуличка, дорога.

Ця вулиця рідна, знайома

люблю тебе, вулице, я,

Ти в будь – яку пору красива

Напевне, тому, що моя.

Рукою за хвіртку візьмуся,

Щаслива, спинюся на мить:

У білій хустинці матуся

До мене з городу біжить.

Віра Коваль

Коли так кажуть?

Викидати на вулицю – позбавляти житла, притулку.

Ганяти вітер по вулицях – проводити час у розвагах; нічого не робити, нічим не займатися.

Давати зелену вулицю – безперешкодно пропускати що-небудь.

З вулиці – зовсім невідомий, випадковий.

На всю вулицю кричати – дуже голосно, сильно.

На вулиці не валяється – має неабияку вартість, позитивні якості, високо цінується і становить рідкість.

Обминати десятою вулицею – уникати зустрічі з ким-небудь.

Через вулицю бондар – дуже далекий або зовсім не родич.

Завдання

1. Запиши слово *вулиця* каліграфічно.
2. Запиши назву вулиці, на якій ти живеш.
3. Утвори слово з перших складів поданих слів.

Вулик, лимон, цяточка

4. Прочитай і запиши речення правильно і каліграфічно.

ЦЕНТРАЛЬНА ВУЛИЦЯ КИЄВА ХРЕЩАТИК

Герой

Герой – людина, яка здійснює великі вчинки на благо людського суспільства.

Сагайдачний Павло Порфирівич народився в селі Княжичі в 1922 році. Закінчив у 1938 році місцеву семирічку. З серпня 1941 року призваний у діючу армію. Воював на Західному, Центральному, Білоруському і 1-му Українському фронтах. Був дев'ять разів поранений і тричі контужений. Командир відділення розвідки. У боях на Віслі проявив особисту відвагу і мужність, за що був удостоєний звання Героя Радянського Союзу (лютий 1945) Нагороджений орденом Червоної Зірки, медаллю "За відвагу". Павло Порфирівич Сагайдачний – почесний громадянин смт. Ямпіль. Його ім'ям названо центральну вулицю села Княжичі.

Прислів'я

Герой ніколи не помре, він вічно в народі живе.

Герой за славою не ганяється.

Медаль

1. Знак переважно у вигляді круглої металевої пластинки з рельєфним написом і зображенням, що встановлює держава як нагороду за особливі заслуги, трудові та бойові подвиги.

Ношу я дідову медаль,

Мені він сам вчепив на груди,

Та про походи розказав...

Загадка

Нагорода за відмінні успіхи, трудові та бойові подвиги. (Медаль)

2. Такий знак, що вручається за відмінні успіхи випускникам
учбового закладу, а також учасникам різних конкурсів, змагань.

Диктант

Диктант – (від латинського – dicto – говорити, диктувати) – письмова робота, вправа для перевірки грамотності учнів і засвоєння ними правил правопису (орфографії, пунктуації)

	буквений
	словниковий
	вибірковий
Диктант	творчий
	загадковий
	малтонковий

Диктант "Поетичний" (дібрати рими)

Падав білий-білий _____ (сніг)

На доріжки, на _____ (поріг)

Дуже був _____ (біленький)
І такий _____ (легенький)
Мережані _____ (сніжинки)
Прикрасили _____ (ялинки)
Бабу снігову _____ (зліпили)
Ніс-морквинку _____ (встромили)
я стою й _____ (дивлюся)
Ну й гарна ж _____ (бабуся)

Завдання

Завдання – наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи.

Синоніми – доручення, вправа.

Зробив діло – гуляй сміло.

Працюй швидко! Спробуй з першого погляду вгадати та записати слова.

Г_р_б_ць

Ж_йв_р_н_к

Шк_л_р

Ль_тч_к

Ж_р_в_ль

Д_кт_нт

С_л_в_й

Б_тьк_вщ_н_

Л_к_р

Р_чк_

Д_т_н_

Д_т_л

Гл_б_с

П_др_чн_к

К_л_м

Дива́н

Дива́н – вид м'яких меблів для сидіння і лежання.

Кошенятко на дивані

Примостилося біля Тані.

Завдання

1. Запиши каліграфічно слово *диван*.

2. Розв'яжи буквенний приклад

Диво – во + ваза – за + нора – ора = _____

Дити́на

Дитина – маленька дівчинка або маленький хлопчик.

Синоніми – немовля, карапуз, чадо.

Вдягни, дитино, рідну вишиванку

Тукраїнцем йди у білий світ.

Дивуйся світу в росянім серпанку

й люби цю землю вже з дитячих літ

А щире й рідне українське слово

Ти гордо через все життя неси.

Надія Красоткіна

Прислів'я

- Малі діточки – що ясні зірочки: і світять, і радують у темну ніченьку!

- У дитини заболить пальчик, а у матері серце.

- Дитина плаче, а мамі – боляче.

- Усяка дитина матері мила.

- Вже минулось тепле літо, то ж пора за парти, діти!

Завдання

Добери відсутній склад у порівнянні

Ясний, як со__чко.

Хитра, як ли __чка.

Духмяний

Духмяний – має сильний, приємний запах

Синоніми

Духмяний – запашний, запахущий, ароматний, пахучий.

Багато людей доклали зусиль і праці, щоб у нас на столі щодня був духмяний, запашний хліб. Бережімо його!

Упаду я у трави духмяні,

Там , де вітер, на квітці, колише бджолу,

Де волошки від сонця хитаються п'яні

І вітають комашку зустрівши малу.

Весна насичена духмяним ароматом,

Веселим гомоном пташиних голосів.

Уся земля здається справжнім святом

З піснями щирими, що линуть із лісів.

Завдання

Мовна гра «Відгадай слово за його ознакою»

- 1) Щедра, золота, барвиста, багата _____
- 2) Пшеничний, духмяний, золотистий _____
- 3) Кислий, жовтий, овальний _____
- 4) Погожий, теплий, сонячний _____
- 5) Рожева, колюча, духмяна, пахуча _____

Дятел

Дятел – назва його походить від слов'янського слова, яке означало той, що довбає. А чому його так називають, ви вже здогадалися. Птах тому так зветься, що він довбає кору дерев – знищує шкідливих комах.

Діти, спробуйте відгадати ще одну загадку:

Вірно людям я служу –

їм дерева стережу.

Дзьоб міцний і гострий маю,

Шкідників ним добуваю.

Чути в лісі тук-тук-тук,

Швидко йду я на той звук,

Що за диво, дивина,

Звідки стук скажіть луна?

Роздивився оце так,

Ну не птах, а геть дивак,

Аж кора униз летить,

Вже ніхто тут не заспить.

Всі комахи хто куди,

Так не довго до біди,

Дуже справний, працьовитий,

Ще й в червону шапку одітий.

Що тут думати, гадати,

Дятлом цього птаха звати,

Молотка в нього немає,

Дзьобом він комах лякає.

Прислів'я

Хто б дятла знав, якби не його ніс.

Завдання

Гра «Склади слова»

ТВАРИНИ

кйорнжвоао

емдвіьд

леядт

ьаєзц

Жайворонок

Жайворонок – польова чи степова співуча пташка ряду горобцеподібних.

Купаючись у ласкавому промінні ранкового сонця, піднімається у блакитну височінь сіренький лісовий жайворонок.

Виріб із тіста, що формою нагадує жайворонка.

Жайвороненята не журяться,

лиш від сонечка жмуряться.

Понад жовтими хлібами

виглядають тата й маму.

Спільнокореневі слова Жайворонок, жайворонків, жайвороння, жайвороночок, жайворонча, жайворонятко, жайворонячий.

Прикмета

Як жайворонок заспіває, то виводь плугу поле.

Загадка

Ти відгадай мою загадку,

Вгорі тремтить сіренька цятка,

Й пісні співає голосні.

Та жаль, що тільки навесні.

Ну називай же без відмовок,

Що ця пташка... (жайворонок).

Завдання

Доповніть речення.

Жайворонок літає.

Жайворонок літає в... .

Жайворонок літає ... в... .

.... жайворонок літає в... .

Заєць

Заєць – невеликий полохливий звірок, гризун; має довгі задні ноги і довгі вуха.

2) Пасажир або глядач без квитка – *Їхати зайцем*.

Спільнокореневі слова Заєць зайчик, зайчєня, заєнько, зайча, зайчиха, зайчати́на, заячий.

Синоніми Заєць, вухань, куцохвостик, сіренький, русак, біляк.

Коли так кажуть?

Вбити двох зайців – одночасно виконати дві справи.

Погнатися за двома зайцями – взятися за дві роботи, але жодної не виконати.

Проїхатися зайцем – проїхатися без квитка.

Заяча душа – про нерішучу людину.

Прислів'я, приказки

- За двома зайцями поженешся – жодного не впіймаєш.
- У зайця стільки стежок, як у клубку ниток.
- Не ганяйся за зайцем – утомишся, не грайся з вогнем – обпечешся.
- Заєць своєї тіні боїться.
- Заєць спить, та очей не жмурить.

Загадки

1) Від страху тремтить, швидко біжить.

2) Я вухатий ваш дружок, в мене сірий ко́жушок, куций хвостик, довгі вуса, я усіх – усіх боюся.

Заєць

Заєць має двоє вух.

Як одним він рухає,

Другим слухає вітрець,

Що за полем дмухає.

Дмитро Павличко

Календар

Календар – довідкова таблиця або книжка з послідовним переліком усіх днів року за місяцями й поданням інших відомостей, пов'язаних із цими днями (історичні події, свята тощо).

- Грудень рік кінчає, а зиму починає.
- Січень, наступає, мороз людей обнімає.
- Лютий лютує, та весні дорогу готує.
- Березень березовим віником зиму вимітає, а весну в гості запрошує.
- Квітень – з водою, а травень – з травою.
- Травень ліси одягає – літа в гості чекає.
- У червні люди раді літу, як бджоли цвіту.
- У липні надворі пусто, зате на полі густо.
- У серпні хліборобу три роботи: і косити, і орати, і сіяти.
- Як вересніє, до й дощик сіє.
- Ходить жовтень по краю та й виганяє птахів із раю.
- Листопад не лютий, проте питає, чи одягнутий та взутий.

Загадка

Сам днів не знає, а іншим вказує.

Завдання

1. Запиши каліграфічно слово *календар*.

2. Встав букви. Постав наголос у словах.

Яс_н, кал_ндар, дят_л, ч_тання, вул_ця, в_дмідь, г_рой, д_ван, дят_л.

3. Закінчи речення.

Перший день тижня – _____.

Кілим

Килим – це тканий ворсистий виріб з візерунками для оздоблення стін, укривання підлоги.

Загадка

Я будинок прикрашаю
І пилюку всю збираю
Благословен той день і час,
Коли прослалась килимами
Земля, яку сходив Тарас
Малими босими ногами.

Максим Рильський

Завдання

1. Заміни одним словом

Великі м'які меблі для сидіння, лежання – (диван).

Тканий з візерунками виріб для вкриття підлоги, оздоблювання стін – _____
(килим).

Метро

Метрo' – міська електрична залізниця, що проходить під землею в тунелях, а на поверхні по мостах-естакадах або по спеціально відведених ділянках вулиці для масових швидкісних перевезень пасажирів

В метро спускаємося вмиль
по сходах-самоходах, –
в підземних залах все блищить,
аж захопило подих!

Наталя Забіла

Загадка

Під землею, подивіться,
незвичайна залізниця.

Сновигають поїзди:

цей туди, а той – сюди.

Ми до станції «Дніпро»

ідем з татом на...(метро).

Дні тижня

Тиждень складається із 7 днів: *понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота, неділя*.

Вранці ми із добрим ділом

Привітали (*понеділок*).

Ніченька минула скоро

Трудовий іде ... (*вівторок*).

Спритна, вміла, молода

Вже настала (*середа*).

Йде четвертий день тепер,

Називається (*четвер*).

Діло добре ладиться

Як настала (*п'ятниця*).

Дома скрізь кипить робота

Як почався день (*субота*).

А субота з хлібом-сіллю

Привела сестру (*неділю*). *Степан Жупанін*

Понеділок – назва першого дня тижня.

Середа – третій день тижня.

Четвѐр – четвертий день тижня.

Коли так кажуть?

Після дощук в четвер? – Невідомо коли, ніколи.

Прислів'я, приказки.

- Не сунься середа, поперед четверга.

- Краще тепер, ніж у четвер.

- Хто в четвер скаче, той в п'ятницю плаче.

Неділя – назва сьомого дня тижня, загального дня відпочинку.

Загадка

День вихідний для забав і дозвілля
Останній у тижні. Як зветься? (Неділя)

Завдання

Гра «Склади слова»

Дні тижня

одеопнілк иптняяц роіввток ечтвгре аесред еілндя осбута

Озна́ка

Озна́ка – характерна риса, прикмета, яка вказує на що-небудь, свідчить про щось.

Завдання

1. За ознаками відгадай тваринок.

хитра

вайлуватий

пухнаста

бурий

довговухий

косоокий

2. За ознаками намалюй предмети і підпиши їх.

овальний

кругле

зелений

жовтий

ласкаве

кислий

корисний

городній

яскраве

Помилка (помілка)

Помилка – неправильність у підрахунках, написанні слова.

У мого сусіда Гриця

Є помилка – мандрівниця.

Не помилка, просто горе!

Вже і друзі всі говорять:

– Та помилка – мандрівниця,

Мабуть, хлопцеві рідня,

Бо у зошитах у Гриця

Зустрічається щодня.

Грицько Бойко

Завдання

Гра «Знайди зайве слово»

Київ, Україна, український, Батьківщина

Вересень, їжак, засць, олівець

Шофер, бібліотека, учитель, інженер

Понеділок, середа, четвер, спасибі.

Предмёт

Предмет – будь-яке конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття.

Завдання

Дід Буквоїд з'їв перші букви в словах. Впишіть букви, щоб утворилися слова назви овочів і фруктів

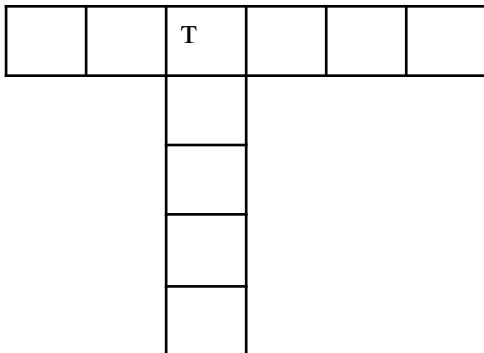
_блуко, _артопля, _ибуля, _орква, _руша, _иноград, _лива, _пельсин.

Театр

Театр – вид мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами. На відміну від літератури, музики, живопису, скульптури мистецтво театру є насамперед мистецтвом живих діючих сценічних образів.

Завдання

1. Запиши каліграфічно слово *театр*.
2. Встав пропущену букву і прочитай т_атр – ляльковий, драматичний, оперний, музичної комедії, шкільний.
3. Роз'єднай слова. Запиши речення.
Сьогодні ми з друзями підемо до театру.
4. Пригадай правила поведінки поведження в театрі.
5. Розгадай кросворд



По горизонталі: *Хто виступає на сцені театру?*

По вертикалі: *Приміщення, де відбуваються вистави.*

Учитель

Учитель – людина, яка навчає, викладає який-небудь навчальний предмет у школі.

Синоніми – вчитель, педагог, вихователь, репетитор, наставник

Букварі і читанки,

Парти в два ряди.

Наша перша вчителька

В серці назавжди.

Тамара Коломієць

Прислів'я та приказки

- Учитель, як батько й мати, вчить честь шанувати.
- Вчителя й дерево пізнають з плодів.
- Професія вчителя прекрасна, мов на небі сонце ясне.
- Де праця вчителя завзята, там країна на героїв багата.
- Учитель – добра і розуму повелитель.
- Щоб учителем стати, треба щире серце мати.
- Строгість вчителя краще ласки батька.
- Шануй учителя, як родителя.

Завдання

1. Прочитай загадку, запиши відгадку

Він нам рідний, дорогий,

Він хоче нас навчити

Любити край чудовий свій.

Це мудрий наш _____.

2. Мовна гра «До – мі – солька»

Запиши по 2 слова із поданим складом, постав наголос

до - _____

ре - _____

мі - _____

фа - _____

Читання

Читання – те, що читається.

Ми читаємо завзято,

А читання нам – це свято!
Гарна книжка для ведмедя,
То солодша і від меду.
Краща книжечка для лялі,
Як стрічки та ще й коралі.
Вже пів книжки прочитали,
Ми разом: ведмідь і ляля.
Прочитаєм за годину
Ще і другу половину,
І спитаєм в Галі нишком:
– Можна взяти другу книжку!?

Прислів'я

- Книгу читати – все знати.
- Не всякий, хто читає, в читанні силу знає.
- Книга корисна, коли її читають.
- Книги читати – усе знати.
- Книгу читають не очима, а розумом.

Загадки

1. По білому полю чорним маком сіяно.
2. Язика не має, а розуму навчає.
3. Мовчить, а сто дурнів навчить.
4. Снігові поля, чорні граки, хоче розумним бути – бери та вчись.
5. Не дерево, а з листочками, не сорочка, а зшита, не чоловік, а розказує.
6. Біле поле, чорне насіння, хто його сіє, той розуміє.

Червоний Червоний – який має забарвлення одного з основних кольорів спектра, що йде перед оранжевим; кольору крові та його близьких відтінків.

Тече вода з-під явора

Яром на долину,
Пишається над водою
червона калина.

Т. Шевченко

Спільнокореневі слова Червоний, червоненький, червоніти, червонястий.

Синоніми

Червоний, кривавий, калиновий, вишневий, бордовий, малиновий, вогняний.

Коли так кажуть? *Проходити червоною ниткою* – бути основним, провідним у чому-небудь, наскрізь пронизувати щось.

Пустити червоного півня – підпалити що-небудь, викликати пожежу з метою розплати, помсти.

Прикмети

- Якщо місяць червоний, буде вітер.
- Небо червоніє перед вітряною погодою.
- Сонце перед заходом червоне – на вітер.

Речення

- 1) Майже на всіх рушниках можна помітити два однакові кольори – червоний і чорний. У кожного своя історія. Червоний – то колір калини, щастя, ясного сонечка. Чорний – це колір землі нашої родючої, а інколи і смутку.
- 2) Дід став на воротах у червоних чоботях. (З народного)

Завдання

Скласти сенкан за зразком

Пшениця

Калина

Жовта, висока

Росте, гойдається, родить

Пшениця – злакова рослина.

Черговий

Черговий – який виконує в порядку черговості які-небудь обов'язки.

Обов'язки чергового учня

- Черговий учень приходить до школи за 20 хвилин до початку занять;
- Черговий готує клас до уроків, на кожній перерві миє дошку вологою ганчіркою і кладе на місце крейду;
- Черговий слідкує за тим, щоб на перерві всі учні виходили з класу;
- Черговий слідкує за санітарним станом класу, не допускає пошкодження шкільного майна;
- Після уроків черговий учень здає чергування.

Завдання

1. Запиши словникові слова в два стовпчики

З наголосом на першому складі

З наголосом на другому складі

(Вчитель показує предметні малюнки, а діти записують слова)

Диван, ведмідь, дитина, дятел, засець, килим, медаль, неділя, читання, ясен.

2. Спиши каліграфічно, вставляючи букви

Без нагадувань с_стрички

Чистять зубки, миють л_чка,

А ч_рговими бувають –

Одна одній пом_гають.

3. Гра «Піжмурки»

Знайди слова, що «заховалися»

УКНИГАОІЛІСКАВЕРБАСХА

АВДЯТЕЛЖЗАЯСЕНЛДИТИНА

Черевіки

Черевики – вид невисокого взуття на шнурках або гудзиках.

Спільнокореневі слова Черевики, черевички, черевиченьки, черевичник, черевичний.

Синоніми Черевики, полуботки, штиблети, туфлі.

Загадка

Двоє поросят, а чотири хвостики.

Вдень – завзяті та проворні:

можем бігати, стрибати,

а вночі ми безпорадні,

бо лягають ноги спати.

Вдень з ногами, а вночі без ніг.

Вірші

Зайченятко рано-вранці

У новенькій вишиванці,

В дуже гарних черевичках,

З чорним ранцем невеличким

Підківками іскри креше,

Бо до школи йде уперше.

Завдання

Прийом «Антивірус»

Учням пропонується по 2 групи словникових слів, в одній цілеспрямовано допущені помилки; поряд для контролю можна подати ці самі слова, написані без помилок. Завдання – знайти слова, спотворені «вірусом» і «вилікувати» їх, виправивши помилки.

Ясин, ведмедь, дитина, черговий, чирвоний, партфель, гирой, читаня.

2. ЛЕКСИКО-ОРФОГРАФІЧНІ ВПРАВИ

1. Впиши у слова букву, яка позначає м'якість приголосних звуків.

Засц_

Медал_

Портфел_

2. Поясни, як позначена м'якість приголосних звуків у словах.

Ведм_д_, нед_л_, учител_.

3. Встав пропущені букви. Постав правильно наголос та прочитай ці слова.

В_дмідь, вул_ця, кал_ндар, н_діля, пом_лка, пон_ділок, порт_ель, т_атр, ч_твер,
ш_фер.

4. Впиши букви, що позначають голосні звуки.

М_д_ль, к_л_нд_р, ч_рв_н_й.

5. Розпізнай приголосні звуки в словах.

Ду_мянний, порт_ель, ші__на__ять.

6. Запиши словникові слова з буквосполученнями ди, им, ля. Підкресли орфограми.

Ди_____

_____им,

ди_____

_____ля.

7. Постав у словах наголос.

Духмянний, читання, ясен.

8. Встав пропущені слова. Запиши по одному словниковому слову наголосом на першому, другому, третьому складі.

Дні тижня

н		діля
пон		ділок
с		реда
ч		твер

Домівка

д		ван
д		тина
кил		м
в		лиця

9. Встав пропущені букви.

<i>Місто</i>	<i>Ліс</i>	<i>Школа</i>
шоф_р	в_дмідь	д_ктант
м_тро	дят_л	пом_лка
т_атр	заєц_	ч_тання

10. Впиши букви, які заховалися. Перевір правильність написання слів за орфографічним словником. Запам'ятайте ці слова.

в__дм__дь

п__ртф__ль

м__тр__

н__д__л__

я__е__

__о__е

__е__е__и__и

у__и__е__

11. Встав пропущені букви. Спиши один з віршів.

1) Сичі в гаю перекликались,

Та яс_н раз у раз скр_пів.

Тарас Шевченко

2) А в суботу і в н_ділю

Тиждень був на новосіллі.

Іван Гуцак

12. Запиши два різні значення слова «заєць».

1) Заєць – _____

2) Заєць – _____

13. Вилучи зайву букву та запиши слова правильно. Перевір правильність запису за орфографічним словником. Постав наголос та вимови правильно записані слова, розтягуючи їх по складам.

Вурлиця – _____

Меторо – _____

Зайєць – _____

Дознака – _____

Килдим – _____

Ятсен – _____

14. Прочитай слова: *помилка, середа, четвер, неділя, понеділок, портфель, предмет*. Запиши тільки ті, у яких наголошений другий склад. Постав наголос. Запиши слова, що називають дні тижня.

15. Поділи ряди букв на слова. Запиши прислів'я. Усно назви кількість букв і звуків у словникових словах.

Поганийзаєцьіпеньюабоїться.

Матерікожноїдитинижаль.

Силагерояневм'язах,авсерці.

16. За допомогою стрілок «бери» прислів'я. Запиши вираз. Поясни, як ти його розумієш.

Вересень

а

зима

з'їдає.

збирає,

17. Запиши. Поясни, як ти розуміє ці вирази.

1) Медаль – мені, роботу – тобі.

2) Червоні вітрила.

18. Поясни значення виразів. Спиши, підкресли орфограму словникового слова.

1) Буде і на нашій вулиці свято.

2) Герой помирає – подвиги його живуть,

19. Поясни кого так називають. Скористайся тлумачним словником. Чи можна вважати професію вчителя найголовнішою? Чому?

Учитель – _____

Шофер – _____

20. Знайди і підкресли у реченні слово, що відповідає на запитання який?

Черговий учень полив квіти.

21. Встав пропущені букви. З одним із слів склади та запиши речення.

Батьківщ...на, д...ктант, жа...воронок, завда.....я, м...тро, пон...ділок, сер...да, ч...ревики, ш...фер, яс...н.

22. Спиши перший вірш. Підкресли словникові слова в обох текстах.

1) Я по вулиці іду, я співаю на ходу,

І підспівують дерева за парканом у саду. *Тамара Коломієць*

2) На узліссі, під горою в шумі верховіть

Невмирущому герою пам'ятник стоїть. *Микола Упенік*

23. Спиши третє речення. Підкресли в тексті словникові слова. Поясни орфограми в них.

Урок читання

Наш учитель Іван Петрович захворів. Уроки вів інший учитель Павло

Семенович. Був урок читання. Ми читали казку. Павло Семенович викликав Вітю Жиліна, Костю Степанова. Хлопчики читали добре.

24. Спиши другий вірш. Підкресли словникові слова в обох текстах.

Сьогодні Маринка уроків не знала:

Домашнє завдання в Галинки списала.

Грицько Бойко

Сміється сонечко вгорі.

В метро вбігають школярі.

Марія Познанська

3. ДИДАКТИЧНІ КАРТКИ

Картка 1

Ведмід..., вересен..., д...ктант, завдан...я, за...ць, пр...дмет, учит...ль, ч...рвоний,
читан...я, шоф...р.

Картка 2

Бат...ківщина, в...дмідь, вер...сень, д...ктант, за...ць, портфел..., учит...ль,
ч...рвоний, читан...я, яс...н.

Картка 3

Бат...ківщина, вер...сень, д...ктант, завдан...я, кал...ндар, портф...ль, учит...ль,
ч...рвоний, чер...вики, читан...я.

Картка 4

Вер...сень, завдан...я, н...діля, пон...ділок, портфел..., пр...дмет, учит...ль,
ч...рвоний, ч...ревики, ч...тання.

Картка 5

Бат...ківщина, вер...сень, д...ктант, кал...ндар, м...тро, неділ..., пон...ділок,
с...реда, чер...вички, ч...твер.

Картка 6

Вер...сень, м...тро, ч...рговий, ч...рвоний, кал...ндар, м...тро, м...даль, т...атр,
в...ресень, н...діля.

Картка 7

Д...ван, духм...ний, д...тел, заєц..., календа..., м...тро, ознак..., т...атр, учит...ль,
ч...рговий.

Картка 8

Г...рой, д...тина, жа...воронок, вул...ця, ...знака, пр...дмет, учит...ль, чергови..., шоф...р, ...сен.

Картка 9

Ал...авіт, Бат...ківщина, г...рой, вул...ця, дят...л, духм...ний, д...ван, д...тина, ч...рговий, пор...фель

Картка 10

Д...ван, жа...воронок, к...лим, н...діля, пом...лка, понеділ...к, се...реда, та...тр, ч...твер, яс...н.

Картка 11

Г...рой, д... ван, д...тина, духм...ний, вулиц..., м...даль, о...нака, ч...рговий, черев...ки, читанн...

Картка 12

Бат...ківщина, вер...сень, г...рой, д...ктант, д...тина, в...ресень, пом...лка, порт...ель, пре...мет, с...реда.

Картка 13

...атьківщина, г...рой, духм...яний, дят...л, жа...воронок, кал...ндар, м...даль, н...діля, пом...лка.

Картка 14

Бат...ківщина, вер...сень, жайв...р...нок, к...л...ндар, п...н...ділок, ч...т...ння, ч...рг...вий, ч...р...вички, п...ртфел...

4. ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

1. Добери слова, близькі за значенням.

Батьківщина – _____

Дитина – _____

2. Розподіли слова жайворонок, учитель, шофер, дятел на тематичні групи:

Птахи: _____

Назви професій: _____

3. Встав у речення словникові слова.

Ведмідь, _____ – це звірі, а _____ це птахи.

_____ – це назва місяця, а _____ – це назви днів тижня.

4. Заміни слова за принципом: один – багато.

Вулиця – _____, герой – _____, диван – _____, килим – _____.

5. «Оживи» предмети за зразком: банк – банкір.

Бібліотека – _____, Київ – _____, комбайн – _____.

6. Впиши у дужки запитання, на які відповідають слова.

(_____ ?) медаль

(_____ ?) помилка

(_____ ?) театр

7. Продовж речення.

Театр – це _____.

Метро – це _____.

8. Прочитай слова. Підкресли тільки ті, що відповідають на запитання який? Склади з цими словами речення.

Дитина, килим, неділя, ознака, театр, червоний, черговий.

9. Розв'яжи приклади.

	а	б	в	г
1	ди	на	тел	ре
2	ти	дя	ван	сень
3	чи	ве	тан	ня

$$1a + 2a + 1б = \underline{\hspace{2cm}}.$$

$$3a + 3в + 3г = \underline{\hspace{2cm}}.$$

$$2б + 1в = \underline{\hspace{2cm}}.$$

$$3б + 1г + 2г = \underline{\hspace{2cm}}.$$

1а + 2в = _____.

10. Побудуй речення, у яких є повідомлення.

Диван – _____.

Завдання – _____.

Шістнадцять – _____.

11. З'єднай між собою слова: червоний, черевики; червоний, килим.

Склади і запиши з цими словосполученнями речення.

12. Добери спільнокореневі слова за питанням що робити?

Червоний – _____;

Учитель – _____;

Помилка – _____.

13. Придумай та запиши кінцівку тексту.

Ведмедик

Жив у лісі Ведмедик. У вересні він пішов до лісової школи з портфелем.

Учителем Ведмедика став ...

14. Розташуй слова за алфавітом: вулиця, медаль, вересень, черговий, читання, ведмідь, духмяний. Склади і запиши речення зі словом духмяний.

15. Запиши назву місяця, про яке розповідається у вірші Грицька Бойка?

Підкресли орфограму у слові таклади з ним речення.

Ясне сонце не гріє,

Холодком повіва,

Засихає й жовтіє.

На узліссі трава.

Осипаються клени
Листя жовте летить,
Лиш ялинка зелена
Серед лісу стоїть.

16. Запиши слова, що починаються на:

Ди – диван, _____;
о – _____;
по – _____;
че – _____.

17. Добери та запиши спільнокореневі слова.

Театр – _____;
Учитель – _____;
Читання – _____.

5. ГРА «ГРАМОТІЙКО»

1. Букви вставляй слово – читай!

Кил...м, парасол...ка, гор... зонт, хв...лина, ч...рговий, жа...воронок, н...діля,
ч...та(н, нн)я, д...ктант, вер...сен..., т... атр, яс...н, пон...д...лок, с...реда.

2. Букви вставляй – слово читай!

Бат...к...вщ...на, заєц..., т...л...візор, портфел..., ст...лец..., ч...р...вики, н...діля,
с...р...да, ч... твер, яс...н, кал...ндар, л...стопад, в...дмідь.

3. Букви вставляй – слово читай!

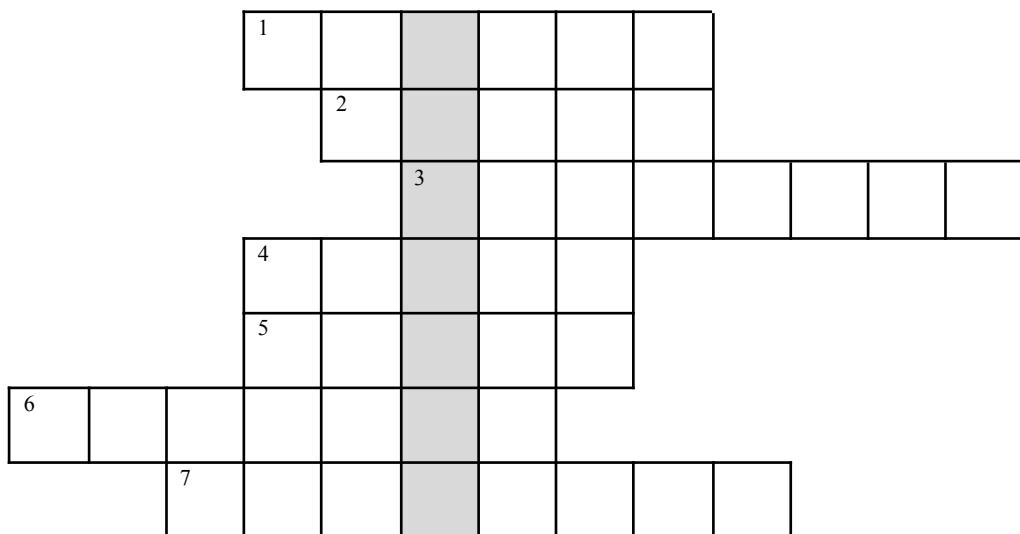
Ч...рговий, т... атр, ч... твер, кил...м, портфел..., пр...дмет, д...ктант, кит...ця,
л...стопад, Бат...ківщ...на, ол...н..., Ки...в, за...ц..., учител...ка, б...бл...отека,
м...тро, пр... звище.

4. Букви вставляй – слово читай!

В...разно, вер...сен..., л...тера, олен..., чита(нн, н)я, пр...дмет, д...ктант, (К/к)иїв,
алфав...т, б...бл...отека, завда(н, нн)я.

6. КРОСВОРДИ

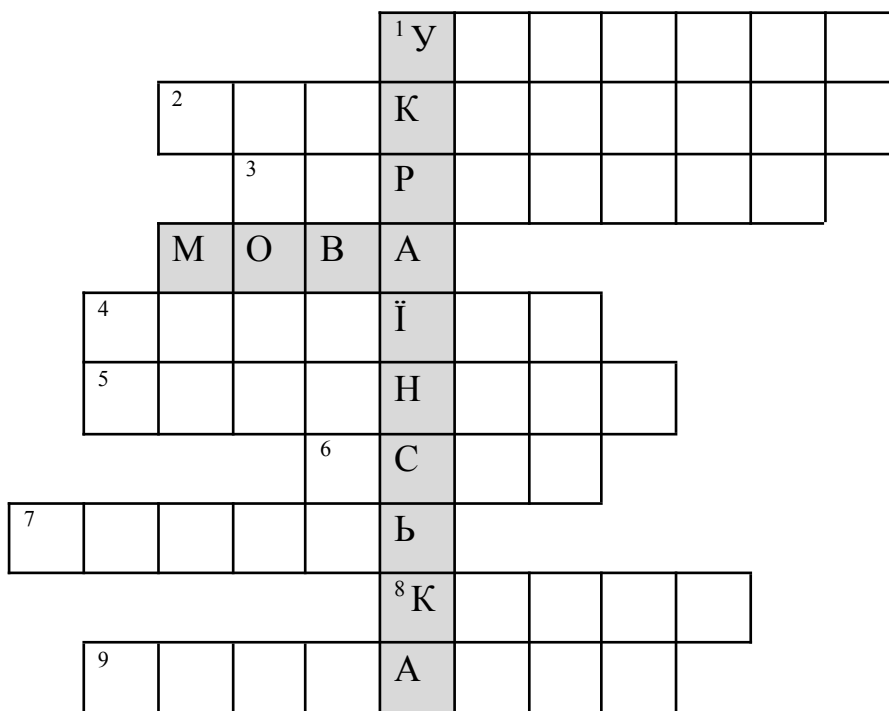
1. Слова вгадаєш – слово пізнаєш!



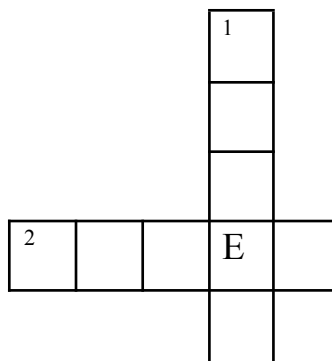
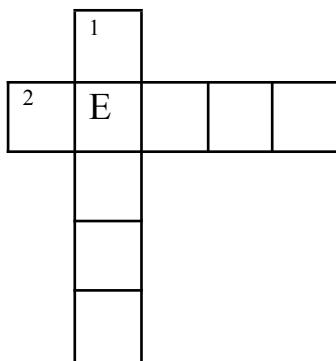
- 1) Останній день тижня.
- 2) М'які меблі.
- 3) Предмет, що підкаже місяць, число, день тижня.
- 4) Лісовий птах, який міцним дзьобом дістає їжу з щілин кори дерев.
- 5) Місце, де можна подивитись виставу.
- 6) Країна, в якій ми живемо.
- 7) Предмет, куди складаємо шкільні речі.

2. Подумай, які букви заховалися. Впиши слова у клітинки кросворду.

- 1) Учит_ль.
- 2) Ба_ьківщина.
- 3) Верс_нь.
- 4) Укра_на.
- 5) К_л_ндар.
- 6) Яс_н.
- 7) М_даль.
- 8) Кил_м.
- 9) Завда_я.



3. Пригадай словникові слова та впиши їх у клітинки.



4. Впиши словникові слова у клітинки кросворду.

1) Треба думати, міркувати, щоб її розгадати.

2) Третій день тижня.

3) Один із кольорів веселки.

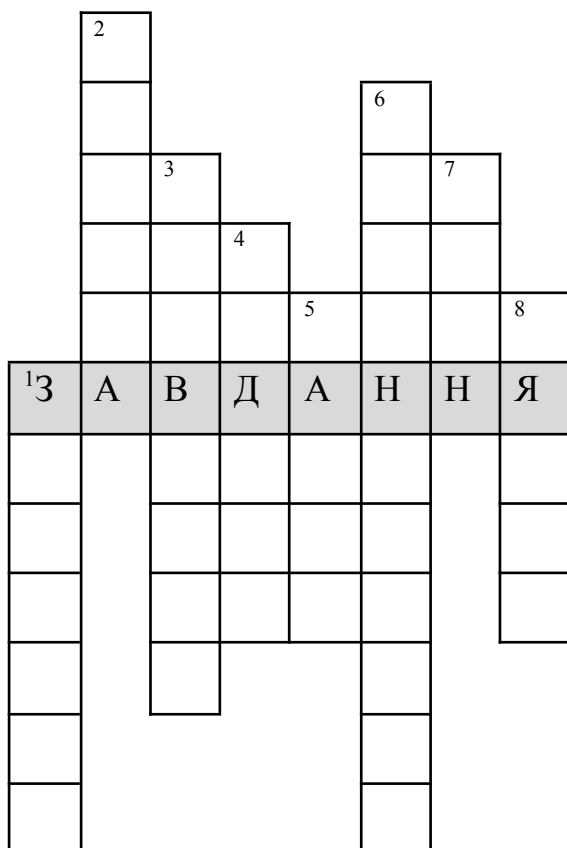
4) Нагорода.

5) Тварина, яка міняє колір хутра двічі на рік.

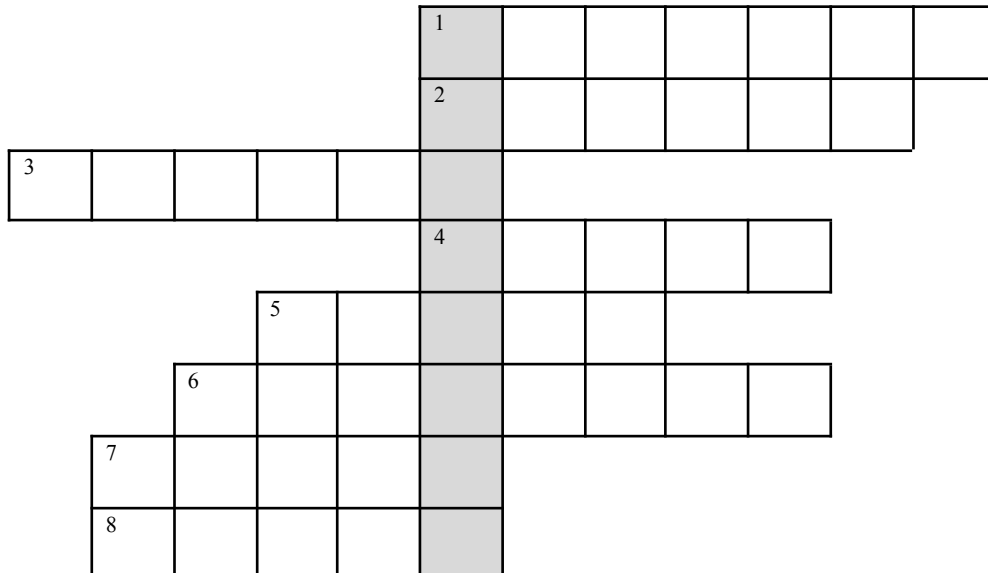
6) Добуток 2 і 8.

7) Дерево-красень.

8) Птах, що має дзьоб-долото.



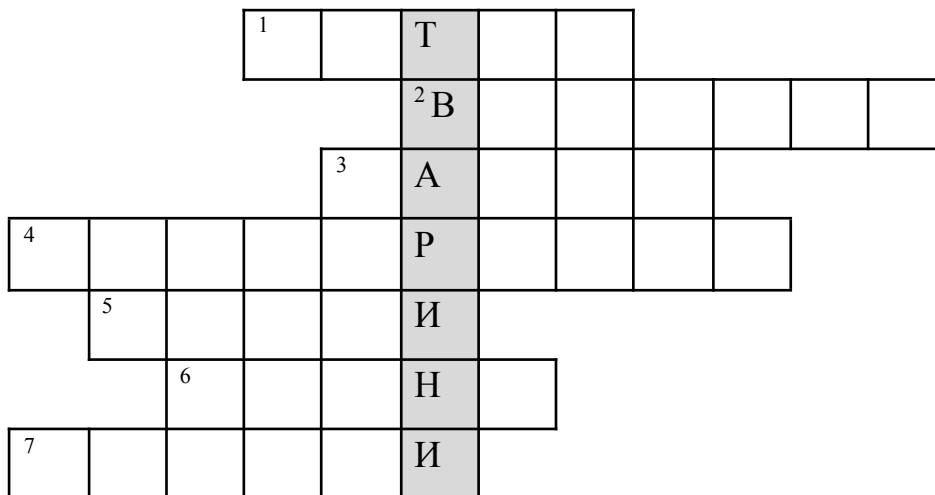
5. Слова вгадаєш – слово пізнаєш!



- 1) Що означає іменник?
- 2) Що означає прикметник?
- 3) Четвертий день тижня.
- 4) Ми ходимо туди на вистави.
- 5) Хто керує машиною?

- 6) Місяць, коли діти йдуть до школи.
- 7) Лісовий птах з гострим міцним дзьобом.
- 8) Довговухий стрибунець, що всього боїться.

6. Відгадай загадки та впиши у клітинки кросворду слова відгадки.



- 1) Дзьоб міцний він має,
Дерева ним довбає.
- 2) Волохатий дід усю зиму спить.
- 3) Він із казки, він із пісні,
В нього зубки, як залізні,
Капустину він гризе,
Зветься звір на букву «з».
- 4) Що за пташка в небі в'ється і співає, і сміється?
- 5) Що за тварини такі усі в колючках?
- 6) Розкішні ноги має, у лісі проживає.
- 7) Відлітають за моря у краї далекі,
На будинках гнізда в'ють,
Звуть птахів ...

7. МОВНІ ІГРИ

1. Гра «Слово із слів».

Слово в словах прочитай, правопис слів

запам'ятай!

- 1) Ведмідь, ясен, метро, медаль, помилка, _____.
- 2) Комаха, читання, предмет, Київ, українець, завдання, _____.
- 3) Гудзик, виразно, ганок, уклін, листопад, _____.
- 4) Груша, склянка, неділя, четвер, диван, понеділок, _____.
- 5) Абетка, Україна, олень, учитель, нива, середа, шафа, портфель, _____.
- 6) Листопад, ясен, літера, предмет, виразно, бібліотека, заєць, шофер, вересень, _____.

2. Гра «Розсипанка». Букви у порядок розставляй, словникові слова читай.

цьсаЗ _____

летяД _____

іляНед _____

нивзако _____

нтаЧиня _____

медтПре _____

Терат _____

3. Гра «Додавання»

1) Додай слівце – вгадай, хто (що) це?

1. Перший день тижня _____.
2. Україна – моя _____.
3. На підлозі лежить м'який _____.
4. Ми зварили борщ у великій _____.
5. Підземний вид транспорту _____.
6. Всі дерева вкрив срібний _____.
7. Четвертий день тижня _____.

2) Додай слівце – вгадай хто (що) це?

1. Маленький довговухий _____.

2. Великий клишоногий _____.
3. Столиця України _____.
4. Ми читаємо на уроці _____.
5. Я добре виконав _____.
6. В залі йдуть спортивні _____.
7. Одинадцятий місяць _____.

4. Гра «Загубились голосні». Голосні вставляй, правопис слів запам'ятай.

Б_ТЬК_ВЩ_Н_, В_Д_М_ДЬ, В_Р_С_НЬ, В_Л_Ц_, Д_В_Н, З_ЦЬ, К_Л_НД_Р, К_Л_М,
З_ВД_НН_, Д_Т_Л, Ж_ЙВ_Р_Н_К, М_ТР_, Н_Д_Л_, Ч_Т_ЛЬ, С_НЬ.

5. Гра «Чарівний ланцюжок». Слова у ланцюжку шукай, їх правопис пам'ятай!

Вулицясен _____.

Диваннеділядтел _____.

Понеділокилимознака _____.

Метрозаєцьдиктант _____.

8. ЗАГАДКИ

1. Загадки відгадай – словникові слова читай!

1) Спинку і підруччя має,
Людина на ньому відпочиває.

2) Залізниця, що під землею спускається,
Вже по-іншому називається.

3) Учитель дав мені завдання,
Я приступаю до _____

4) Білу і сіру шубки має,
Двічі на рік він їх міняє.

5) Середній день у тижні неспроста

Має назву _____

6) Актори, ляльки, маски, п'єси,

Пісні й танці тут живуть.

Цей дім _____ люди звуть.

7) Дерево на букву «я» –

Кучерява голова.

8) Вчитель після привітання

Нам задав важке _____.

2. Відгадай загадки. Запиши слова-відгадки. Підкресли орфограми.

1) У всіх світі одна, усім потрібна вона. (_____)

2) Улітку наїдається, а взимку висипляється. (_____)

3) Вдень з ногами, а вночі без ніг. (_____)

4) Я четвертий батьків син, а дітей у нього сім. (_____)

3. Відгадай загадки. Зроби звуко-буквений аналіз слів-відгадок.

День вихідний для забав і дозвілля

Останній у тижні. Як зветься? (_____)

Спить а очей не зажмурює.(_____)

Нагорода за відмінні успіхи, трудові та бойові подвиги. (_____)

За плечима я сиджу,

Шкільні речі стережу. (_____)

Косолапий, вайлуватий, волохатий і м'який. Рід нам спробуйте назвати і вгадайте, хто такий? (_____)

4. Відгадай загадки

У Галюсі є мамуся,
У мамусі є матуся,
А матусина мамуся
то Галюсіна ... (бабуся)

Узимку спить,
Літом бринить,
Понад квітами літає,
Солодкий медок збирає. (бджола)

Щоб з читання «дванадцять» мати,
Як треба текст завжди читати? (виразно)

Теплий довгий-довгий день,
Повна миска черешень,
Достигає жовтий колос
Демонструє коник голос
І суничка дозріває –
Коли це буває? (влітку)
Потрудилась вона гарно
Олівець працює марно. (гумка)

Хто збирав нектар із квітів
Меду наносив в дупло?

Працював він ціле літо,
облітав усе село,
Щоб маленьких джмеленяток
Годувати чим було. (джміль)

Балерина закружляла
На підлозі край стола.
Притомилася, упала
І в коробку спать лягла. (дзига)

Є у дятла долото,
А не забере ніхто. (дзьоб)

Сіла пташка на дубку
Завела своє «ку-ку»!
Стрепенулись їжачок, заєць і козуля
Всіх збудив цей голосок!
То співа(зозуля)

Хто на кактус схожий трішки
Хоч і є у нього ніжки?
З лісу я його приніс –
Він тікає знову в ліс. (їжак)

Повне сонячним теплом
Що за містом зеленіє,
Височіє над Дніпром?
То столиця наша(Київ)

Має він важку роботу:
Ходить , бродить по болоту
І шукає жабенят
Для маленьких пташенят. (лелека)

Точні поділки я маю
Всіх предметів визначало
Довжину і ширину
висоту і товщину
Поруч себе олівець
Воджу тільки навпростець
між крапками йому
чітко вказую пряму. (лінійка)

Замість справжньої дитини
Є у кожної дівчини.
Її пестять, одягають,
Спати ввечорі вкладають.
І годують її смачно -
Дуже мамі вона вдячна! (лялька)

Ходить диво по траві
Носить ліс на голові. (олень)

Довгі палички кругленькі
сині, жовті, червоненькі.
На папері походили,

Кольори свої лишили...

Звуться палички оці

Кольорові... (олівці)

Його всі цінують, люблять і шанують

На нім і друкують, пишуть і малюють,

І виготовляють різні саморобки:

Килимки, закладки, кошики й коробки. (папір)

Маю шапку, маю ніжку

Схожа я на сиріжку

Та стаю тоді в підмозі,

Коли дощ сипне в дорозі.

Розправляю свій картузик

І під ним ховаю друзів. (парасолька)

Дитино, глянь навкруг, яка твоя земля:

Красива, дивовижна і єдина.

Усе тут дороге: ліс, гори і поля

Бо це Вітчизна наша... (Україна)

Рідна мені до болю - дужий я із тобою,

Батьківська, материнська, мово, моя... (українська)

В розмальованій хустині,

Солоденька всередині.

Коли нею почастують,

Діти тішаться, ласують. (цукерка)

Солодкий, як мед,
Білий, як сніг
У пошані у всіх;
До рота попав,
Там і пропав. (цукор)

9. КАРТОГРАМИ

Картограма – це впорядковане добирання матеріалу, яке засновано на відповідних до програмових вимог 1-4 класів словникових словах, що вводяться в словник дитини під час навчально-виховного процесу.

Будова картограми:

- набір словникових слів в алфавітному порядку (однаковий для всіх учнів), вивчення яких передбачає програма у всіх початкових класах, з умовними позначками, які зазначають завдання з мови для кожної дитини, що дібрані в кількох варіантах для індивідуалізації та диференціації роботи з картограмою;
- предметний малюнок (у кількох учнів однаковий, а в решти дітей – з того самого родового ряду).

Картограми можуть використовуватись на різних етапах уроків читання, мови, природознавства, навколишнього світу, основ здоров'я.

Робота з ними містить у собі:

- тлумачення значень слів;
- вимову цього слова;
- виставлення наголосів;
- розгляд малюнка;
- відгадування загадки;
- поділ слова на склади;
- звуковий аналіз слова;
- порівняння вимови і написання;

- запис слова у зошит;
- утворення словоформ;
- утворення словосполучень;
- добирання споріднених слів, синонімів, антонімів;
- складання речень, текстів різних типів;
- робота над дібраними за відповідною тематикою віршами, загадками;
- прислів'ями, приказками, текстами (розповідями, описами, роздумами);
- тощо.

Кожен учень класу отримує власний набір картограм від №1 до №29 і за вказівкою вчителя виконує те або інше завдання. Робота може проводитись як фронтально, так і індивідуально або в групах.

**Умовні позначення на картограмах, які використовуються як для
індивідуальної, так і для колективної роботи**

Зн.	—	розкрити значення даного слова
Сп	—	дібрати споріднені слова
С	—	дібрати синоніми
О	—	дібрати омоніми
А	—	дібрати антоніми
Н	—	дібрати власні назви
В	—	дібрати ввічливі слова
З	—	дібрати загадки
Д	—	дібрати дієслова
П	—	назвати інші професії людей
┐	—	утворити нове слово за допомогою префіксу
^	—	утворити нове слово за допомогою суфікса
/	—	поставити наголос
Зв.	—	назвати звуки в даному слові
Т	—	записати транскрипцію

-	—	поділити слово для переносу
Б	—	розібрати слово за будовою
Н. сл. —		із букв даного слова утворити нові слова
К. хв. —		каліграфічна хвилинка
Сл. сп.	—	скласти словосполучення з даним словом
Реч.	—	придумати речення
Роз.	—	скласти міні-розповідь
Ім.	—	виписати іменники
Прик. —		виписати прикметники
Д-сл. —		виписати дієслова
Ч.	—	виписати числівники

Учитель добирає до картограми завдання відповідно до мети уроку чи певного його етапу, рівня знань і розвитку класу та кожної дитини окремо. Залежно від характеру завдання можуть виготовлятися додаткові картки або відповідно оформлятися класна дошка.

Орієнтовні завдання до картограм на уроках читання та української мови (форма виконання завдання – усна чи письмова)

- прочитати слова (різними способами); поставити наголос;
- прочитати (виписати) і запам'ятати правопис словникових слів;
- знайти дво-, три-, чотирискладові слова;
- прочитати мовчки і вибрати слова, значення яких не зрозуміло;
- знайти слово в слові;
- зробити звуковий аналіз заданого слова;
- поділити слово на склади;
- поділити слова для переносу;
- назвати (записати) слова з картограми, які запам'ятали (після читання мовчки за певний час);
- дібрати синоніми, антоніми до даного слова;

- дібрати споріднені слова із заданим словом;
- скласти словосполучення із заданим словом;
- дібрати прикметники (дієслова, іменники) до заданого слова;
- скласти речення із заданим словом;
- пригадати оповідання, казку, вірш, скоромовку, загадку, приказку чи прислів'я, де б згадувалось задане слово;
- прочитати скоромовку (підготовлену вчителем на додатковій картці) і знайти в ній словникові слова;
- відгадати загадку (прочитану вчителем або підготовлену на додатковій картці);
- прочитати і переказати текст на додатковій картці;
- спробувати пов'язати якнайбільше слів із картограми в одне речення;
- спробувати скласти зв'язну розповідь, використавши всі слова картограми;
- скласти опис предмета на малюнку даної картограми;
- придумати розповідь до малюнка на картограмі;
- розгадати кросворди із вміщеними в них словниковими словами тощо.

Список використаних джерел

1. Сучасний тлумачний словник. Українська мова. - К.: Школа, 2006.
2. Прищепа К. С., Лук'яненко В. Г. Тематичний словник школяра. — К.: Гала, 1997.
3. Гайова Л. Робота зі словами , вимову і правопис яких потрібно запам'ятати // Початкова школа. - № 10. — 2007.
- 4.Вашуленко М. С., Науменко В. О. Післябукварик. — К.: Літера, 2005.
5. Лапшина І., Литовченко В. Букварик-дошколярик.- К.: ВКТФ «Кобза», 2002.
6. Українська сільськогосподарська Енциклопедія. Том 2,3. — К., 1971.
7. Кириченко О. В. Таблиці слів, вимову і правопис яких потрібно засвоїти. // Розкажіть онуку, - №2 2007.
8. Гайова Л. Робота зі словами, вимову і правопис яких потрібно запам'ятати // Початкова школа.- № 10. — 2007.
9. Гордієнко О. А., Шевчук Т.О., Робота над словом на уроках української мови в початкових класах (Електронний ресурс) / О. А. Гордієнко, Т. О. Шевчук
Режим доступу: <http://librar.ckkg.ua>
10. Зелен – край. Ямпільщина на зламі тисячоліть: Нариси та портрети. Суми: АС - Медіа, 2001. – 96с.: іл.
11. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів упорядник О. Я. Савченко / За наук. ред. М. С. Вашуленка – К.: Літера ЛТД, 2011. – 336с
12. Парамонова Л. Г. Розвиток словникового запасу дітей молодшого віку
Л. Г. Парамонова // Почат. шк.- 2002.- № 3. - С.7- 9.
13. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. — К.: Радянська школа, - 1997. - Т.4.- с. 49 - 50
14. Важеніна О.Г. З барвінкового луку. Збірник диктантів на народознавчій

основі для початкової школи. К., 1997.

15. Відгадай! Загадки, прислів'я, приказки та скоромовки. Гураш Л.В., Ключова Г.Г., Богуш А.М. – К., Радянська школа, 1981.

16. Де живе жар-птиця? К., Веселка, 1991.

17. Орфоепічний словник. М.І. Погрібний. – К., Радянська школа, 1984.

18. Сапун Г.М. Збірник диктантів з української мови для початкових класів. Т., Підручники & посібники., 1997.

19. Словники - Словопедія. <http://slovopedia.org.ua/search.php>

20. Словники України on-line. <http://corp.ulif.org.ua/dictua/>